

Kerékvető

Társadalmi és Munkaerőpiaci folyóirat

2012 / 2.

I. évf. 2. szám • a Kerékvető Egyesület negyedévente megjelenő kiadványa • Ára: 500 Ft

Tartalom:

Módszerek az idősek oktatásában

Hajléktalanként élni – dolgozni? II. rész

Kereskedő hajléktalanok

A Kör bezárult

Főbejárat

A „SINEDOMO” projekt bemutatása

Útravaló az újrakezdéshez

Új utakon

Kerékvető

Társadalmi és Munkaerőpiaci folyóirat

Szerkesztőbizottság:

Dr. Csoba Judit
Dr. Kenderfi Miklós
Dr. Kozma Judit
Dr. Szilágyi Klára

Tematikusszerkesztők:

Botka Bianka	.....	társadalmi – szociális jelenségek
Deutsch Szilvia	.....	felnőtteképzés
Móricz Rita	.....	foglalkoztatási rehabilitáció
dr. Suhajda Csilla Judit	.....	pályatervezés - orientáció, jogkörnyezet
Szabó Csilla	.....	környezet – kultúra
Sztankai Szabolcs	.....	oktatás – pedagógia
Ungvárszky Pál	.....	munkaerőpiac – foglalkoztatás

<i>Felelős szerkesztő</i>	.....	Ungvárszky Pál
<i>Olvasó szerkesztő</i>	.....	Horváth Erika
<i>Grafika, tördelés</i>	.....	Aczél Dániel

ISSN 2063-1960

Szerkesztőség címe: 1223 Budapest, Áron u. 11.

Telefon: 06 70 523-0663

email: kerekveto@kerekveto.hu

Kiadja:

Kerékvető Egyesület a Foglalkoztatásért, Környezetünkért, és Kultúránkért

Cím: 1223 Budapest, Áron u. 11.

Tel.: 06 70 523-0663

Weboldal: www.kerekveto.hu

a kiadásért felel ..... Ungvárszky Pál

<i>Nyomtatás</i>	.....	Metalen Nyomda Kft., Szerencs
<i>Felelős vezető</i>	.....	Vágási László

Beköszöntő

A Kerékvető célja a humántanácsadó – humán szolgáltató, a szociális szakma, egyéb segítő szakmák eredményeinek, helyzetének a bemutatása. A kutatómunka és az ismeretterjesztés művelése – serkentése az érintett tudományterületeken. Folyóiratunk jellegét tekintve multidiszciplináris lap, alapvetően a társadalomtudományok széles spektrumát igyekszik felölelni. Egyaránt szándékozunk bemutatni a társadalmi problémákat és a megoldásukra irányuló törekvéseket, kezdeményezéseket.

Ennek megfelelően, rovatainkat az alábbiak szerint alakítottuk ki:

- munkaerőpiac
- társadalmi folyamatok
- esélyegyenlőség
- képzés – oktatás
- felnőttképzés
- pályaválasztás – pályaeorientáció
- környezet – kultúra
- életmód – életvitel
- jogszabályváltozások
- módszertan
- műhelymunka
- jó gyakorlatok – projekt ismertetések
- könyvismertető
- reflexiók (a megjelent tanulmányok, cikkek kapcsán)
- olvasói levelek
- aktuális téma feldolgozás

Kiknek szól a lap?

Reményeink szerint a lap az alábbi szakmai közösségek körében számíthat érdeklődésre: munkavállalási tanácsadók, emberi erőforrás tanácsadók, pályaválasztási tanácsadók, andragógusok, pedagógusok, pszichológusok, közösségfejlesztők, művelődésszervezők, szociális munkások, szociológusok, társszakmák képviselői, valamint e szakmai területeken felsőfokú tanulmányaikat folytató hallgatók.

Legyen Ön is a szerzőnk!

Szívesen fogadunk minden, a Kerékvető folyóirat szakmai profiljába tartozó, tanulmányt, kutatási összefoglalót, szak és diplomadolgozat összefoglaló bemutatását, cikket, problémafelvetést, melyet máshol még nem publikáltak. Másodközlésre abban az esetben van lehetőség, ha az adott témát egy új aspektusból is szemlélteti, vagy a téma társadalmi – szakmai aktualitása ezt indokoltá teszi. Másodközlések esetében erre a tényre fel kell hívni a figyelmet, illetve szükséges bemutatni az új téma megközelítés mibenlétét. Teret adunk a jó gyakorlatoknak – projektismertetéseknek, jogszabály változások kapcsán hatáselemzéseknek, könyvismertetéseknek, stb. Továbbá várjuk, a megjelentetett munkák kapcsán a reflexiókat is.

A beérkezett munkákat a tematikusszerkesztőink elővéleményezik, ezt követően a Szerkesztőbizottság bírálja el. Pozitív elbírálást követően megjelentetjük.

Tartalomjegyzék

MÓDSZERTAN

Percy, Keith: Módszerek az idősek oktatásában. (Napjainkban: Mire van szükség?)	3
---	---

MUNKAERŐPIAC

Ungvárszky Pál: Hajléktalanként élni – dolgozni? II. rész	9
---	---

PROJEKTISMERTETÉS

Bagdi Nóra – Nagy Zoltán – Vithalm László: Kereskedő hajléktalanok	19
Tóth Péter: A Kör bezárult	26
Pogácsás Z.– Somogyiné Katona A. – Szenes Z. – Tóth Ferencné: Főbejárat	27
Balatoni Ágnes: A „SINEDOMO” projekt bemutatása	38
Kölesné Bukovics Zsuzsanna: Útravaló az újrakezdéshez	43
Kardos T Ádám: Új utakon	45

KÖVETKEZŐ SZÁMUNK TATALMÁBÓL

Értékek, motivációk és a hajléktalanság

„Esély egy jobb életért” projekt bemutatása

Módszerek az idősek oktatásában napjainkban: mire van szükség?

konferencia előadás; Ulm, 2012-07-08
(Active Ageing and Intergenerational Dialogue –
a Challenge for the Danube Countries in a United Europe)

Fordítás: Almási Katalin

*A konferencia előadás anyagát maga az előadó bocsátotta egy,
a konferencián jelenlévő munkatársunk rendelkezésére.*

Hölgyeim és Uraim, nagy megtiszteltetés, hogy itt lehetek ezen a konferencián Ulmban és, hogy lehetőséget kaptam az előadásra. Az előadásom címe több változtatáson ment át és be kell valljam, hogy nem vagyok benne biztos, hogy az előadásom célja teljesen világos. Nem szeretném, ha azt hinnék, hogy a cím ígértét – „mire van szükség” – szó szerint veszem és felmutatok egy listát az új és régi tanulási és oktatási módszerekről. Mindannyian tudnánk egy ilyen listát készíteni de nem egyértelmű, hogy ezeknek sok hasznuk lenne, hacsak nem kapcsolunk hozzájuk egy elemzést arról, hogy mi lehetséges politikailag, kulturálisan és pénzügyileg. Ez sokkal több időt igényelne, mint a rendelkezésre álló húsz perc. Ehelyett szeretnék megállni és elgondolkodni azon, hogy miről is beszélgetünk ezen a konferencián; különösen azon, hogy milyen konstrukciókat, feltételezéseket és elképzeléseket veszünk természetesnek e módszerekkel kapcsolatban. Egyébként, amikor az előadásom első tervezetét írtam, nyilvánvalóvá vált, hogy az „idősek” főnév helyett egy sor egyéb főnévet használunk szinonimaként: idősebb felnőttek, idősebb emberek, késői tanulók, harmadik korúak stb. Ez így nem volt megfelelő, ezért az „idősebb emberek” kifejezés lett elfogadva. Angolul ez a legtermészetesebb, legkevésbé értékekkel megterhelt kifejezés.

Hazánkban a Harmadik Kor fogalma van leginkább elterjedőben. Az Idősügyi Nemzeti Stratégia szellemiségében civil szerveződések jöttek létre, pl. Harmadik Kor Egyeteme Miskolc Közhasznú Alapítvány, illetve a felsőoktatásban az ELTE szervezett programsorozat a téma köré ezzel a fogalommal. (szerk..)

Az előadásom három részből áll:

- 1) Néhány emlékeztető bevezetésül arról, hogy mennyire helytelenül és általánosítva beszélünk az idősebb emberekről és tanulásukról
- 2) Hat javaslat arra vonatkozólag, hogy mit gondolunk, milyen képzési és tanulási módszerekre van az idősebb embereknek szüksége
- 3) Befejezésképpen pedig, az idősebb emberek tanulásának tevékenységi területén, különbséget kellene tennünk a céljaink és azon módszerek között, amikről azt gondoljuk, hogy ezeket a célokat valóra váltják

Első rész

Az elmúlt harminc-negyven évben rengeteg szakirodalom jelent meg az idősebb emberek tanulásával és képzésével kapcsolatban. Ezek nagy része úgy tűnik figyelmen kívül hagyja az idősebb emberek nyilvánvaló sokféleségét. Kevés olyan állítás van, amelyet valósnak és igaznak tekinthetünk, ami úgy kezdődhet, hogy "ami az idősebb emberek oktatását és tanulását illeti, az idősebb emberek ezt vagy azt csinálhatnak... vagy csinálják", vagy "az idősebb emberek jobban szeretnek", vagy "ami az idősebb emberek képzését és tanulását illeti, erre és arra van szükségük..." Talán *néhány* idősebb embernek, de nem *mindegyiknek*. Annyira sokféle idősebb ember van. Mindazok, akik elérték egy bizonyos életkort, különböznek korban, nemből, társadalmi hovatartozásban, oktatási és foglalkoztatási háttérben, jövedelemben, nemzetiségben, kultúrában, vallásban, egészségi állapotban, értékrendben, érdeklődési körben stb. Ezen tényezők bármelyike befolyásolhatja, hogy az idősebb emberek mit akarnak tanulni, tanulási készségüket és azokat a módszereket, amelyeken keresztül hatékonyan tudnak tanulni. Ezért nehéz általános megállapításokat tenni az idősebb emberekről és tanulásukról.

A másik bevezető megjegyzésem az, hogy figyeljük meg azt a megigézettséget, amivel az idősebbekről és képzésükről beszélünk, és azt, hogy hogyan változik a szókinccs az idők során; és legfőképpen azt, hogy a fontosnak vélt tartalom hogyan változik. Nem fogok abba belemélyedni, hogy hogyan beszélünk „tanulásról” és „képzésről” szinte szinonimaként, és arról, hogy húsz évvel ezelőtt nyugodtan beszéltünk „oktatási gerontológiáról” és „gerogógiáról”, míg mára észrevétlenül áttértünk lágyabb kifejezések használatára, mint például „az élet későbbi szakaszában történő tanulás”.

Ehelyett gondoljunk inkább például az elmúlt évtizedben egyre növekvő eljárásmodbéli vitákra és a „tanulás tágabb körű előnyei”-vel kapcsolatos kutatási tevékenységekre, és arra, hogy hogyan vált az élet későbbi szakaszában történő tanulás a viták részévé. Így, a ma érvényes paradigma szerint az idősebb emberek tanulása nem azért indokolt mert ez önmagában jó, hanem egyéb - egészséggel, élethosszal és társadalombiztosítási megtakarítással kapcsolatos - lehetséges haszna miatt az. Ezzel nincs is semmi baj, de tudatában kell lennünk annak, hogy mi is történik és hogy milyen politikai, adminisztratív és pénzügyi prioritásokkal van ez kapcsolatban. Hasonló elemzést készíthetnénk a jelenleg aktuális „aktív korosodás”-ról, arról, hogy ezeknek az embereknek hogyan kellene „aktív” életet élniük. Nincs semmi probléma ezzel a trenddel; logikusan hangzik. De azt is meg kell kérdeznünk, hogy a szaknyelv megfelelő-e. Mi maradt ki? Ha az idősebb emberek nem képesek vagy úgy döntenek, hogy nem akarnak aktív életet élni, hibáztatjuk vagy büntetjük őket? Remélhetőleg nem. Ha aktívan öregednek meg, akkor biztos a jövőjük? Nem szükségszerűen. Egy aktív idősebb felnőtt nem tudja feltétlenül kikerülni azokat a gazdasági, társadalmi és politikai korlátokat, amelyek befolyásolják az életvitelüket.

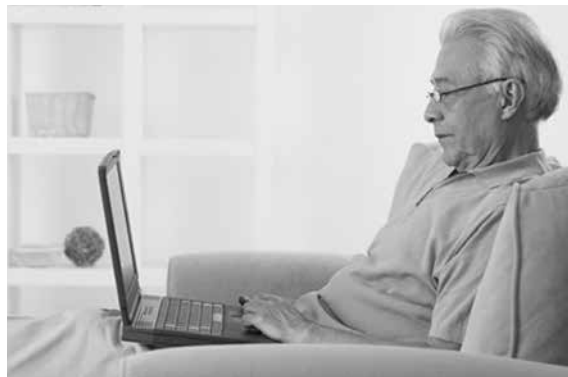
Második rész

Az előadásom második része közvetlenül azt a kérdést célozza meg, hogy milyen állításokat és feltevéseket teszünk valójában az idősebb emberek tanulási és képzési módszereinek szükségességével kapcsolatban. Az előadás hat kérdésre koncentrál, bár jóval több van, amivel foglalkozni lehetne ha a rendelkezésre álló idő engedné. Ezekben az állításokban és feltevésekben azt a kérdést boncolgatjuk, hogy van-e valami, ami miatt idősebbnek lenni azt jelenti, hogy valamilyen speciális tanulási és képzési módszer vagy megközelítés szükséges. Ezenlőre nem foglalkozunk azzal a kérdéssel, hogy mikor válik valaki idősebbé, mikor szűnik meg fiatalabbnak lenni.

Kellenek az idősebb embereknek – összehasonlítva a fiatalabbakkal – olyan képzési és tanulási módszerek amelyek:

1) a korukhoz illenek?

Ez az állítás majdnem nyilvánvalónak tűnik, mondhatni tautológiának. Nyilván vannak fizikális vonatkozásai az öregebb kornak, amelyek befolyásolják a tanulást, és az oktatónak ezeket figyelembe kellene vennie, például távoktatásnál. Nem szükséges a nyilvánvalót részletezni de olyan tényezők, mint látás, hallás, testi kondíció, betegségek, esetleg koncentrációs képesség – amelyeket az idősebbek különbözően élnek meg – tartoznak ide. A memória a legérdekesebb

kérdés. Rengeteg részletes kutatás található az idősödés memóriára gyakorolt hatásairól, és ezek közül néhányhoz szükség van a képzési és tanulási módszerek kiigazítására. A memória irodalom ezen kívül azt is mondja, hogy nem csak a korosodás hatása a memóriára, fontos, hanem az a – gyakran negatív – hit, ami az idősebb embereket jellemzi saját memóriájukkal kapcsolatban. Így az a – feltehetően hamis – hit, hogy nem jó a memóriájuk meggátolhatja vagy akadályozhatja őket a tanulásban. Ez egy olyan nyilvánvaló tényező, amelyet egy jó tanárnak vagy tananyag készítőnek figyelembe kellene vennie és ha lehetséges kiküszöbölni.

2) társadalmiak, interaktívak és személyesek?

Általánosan elfogadott tapasztalat, hogy az egyik fő előnye az idősebb emberek tanulásának, hogy kimozdulnak otthonról, olyan helyekre mennek ahol másokkal is találkoznak és kapcsolatot létesítenek, osztálytermi vagy egyéb tanulási helyzetekben. Ez az aktív tanulás; ez a társadalmi befogadás egyik szempontja, a társadalmi kiközösítés ellenanyagaként és a mentálhigiénia elengedhetetlen részeként is jellemezhető. Több anekdotikus önértékelés is megjelent, amelyben az idősebb emberek mesélnek ezekről az előnyökről, és mindezt jelentős mennyiségű kutatás - amely szintén önértékeléseken alapszik - is megerősíti.

Tehát ez egy fontos kézenfekvő momentum, hogy a társadalmi helyzetüket erősíti, szociális kapcsolataikat kiszélesíti a tanulás folyamata. A szociális kapcsolatok megtartása és kiépítése – fejlesztése nem minden esetben kötődik a tanuláshoz, de általában az oktatás úgy van megszervezve, hogy ezeket az előnyöket adják az idősebb embereknek. Viszont nem lenne okos dolog azt a kijelentést tenni, hogy az idősebb emberek tanulása mások fizikai jelenlétében kell, hogy megtörténjen. Ezek az emberek képesek egyedül is tanulni; tudnak távoktatásban tanulni; vagy tudnak IKT-és technológiákon keresztül tanulni. Így egy másfajta megközelítésben szintén szociális kapcsolatot alakítanak ki a távoktatás révén.

3) peer¹ alapúak, nem didaktikusak?

A brit Harmadik Kor Egyeteme (University of the Third Age, a továbbiakban U3A) az 1980-as évektől fogva egy bizonyos ideológiával alakult ki. Ez pedig az, hogy az idősebb emberek túlléptek egy bizonyos koron és életszakaszon, amikor azt akarják, hogy passzív tanulóként egy "szakértő" álljon előttük és adja át a tudását. Ez az ideológia azt tartja, hogy az U3A tagok egy csoportja, akik tapasztalt és motivált emberek, egy tanuló közösségként képesek működni és egymást tanítani. Némelyikük többet tud, míg mások kevesebbet; mások felváltva készülnek fel, hogy tudásukat átadhassák a többieknek. Egy kutatási tanulmány, amely egy brit U3A csoportról készült és az

1 • Tanulópár, tanulócsoport, önképző csoportok tanulását is érhetjük alatta.

International Journal of Education and Ageing lapban jelent meg tavaly (Marsden 2011), az egyik csoporttag ezt nyilatkozta:

Ha egy ember beszél egész idő alatt, semmit nem tanulunk egymástól...Az embereknek elégük van a hivatalos tanulási formából, de továbbra is szeretnének tanulni és megosztani egymással azt amit az évek folyamán tanultak.

Ez a tanulmány azonban rámutatott egy különbségre eközött a kijelentés és aközött, ami valójában történt a U3A csoportban. A szerző négy különböző fajta tanulási helyzetet, négy különböző oktatási és tanulási formát, egyebek mellett didaktikus tanítást különböztetett meg a U3A csoport tagjai között. Az igazság az, hogy a nagyjából nyolcszáz tag számára az idősebb emberek többfajta oktatási és tanulási módszert igényeltek és tettek lehetővé. A módszereknek ez a változatossága az, amire biztos, hogy általában véve szükség van.

4) hasznát veszik az élet tapasztalataiknak?

Findsen & Formosa (2012) ezt írja

A tanulási folyamat ki kell, hogy használja az idősebb tanulók széleskörű tapasztalatait.

Ez igaz kell, hogy legyen. Ez a megközelítés olyan módszer lehet, amely lehetővé teszi, hogy a tanulás azonnal jelentőségteljes legyen, lehetővé tegye az idősebb embereknek, hogy saját tapasztalataikban olyan példákat találjanak, amelyek alátámasztják vagy szemléltetik a tanulandó anyagot, és hogy csoporttársaikkal összehasonlíthassák, hogy egy új ismeret megértése hogyan érhető el már ismert és megtapasztalt események felidézésével. Definíció szerint az idősebb embereknek nagyobb élettapasztalatuk van, amire támaszkodni lehet. Szintén hasznos lehet azt a gondolatot megfontolni, hogy a későbbi életszakasz az az idő, amikor az emberek számba veszik, összegzik és újra-rendezi élettapasztalatukat, és levonják a következtetéseket ennek értékéről és jelentéséről. Azok akik ezeket a folyamatokat vizsgálják úgy írják le ezt a folyamatot mint ami tanulási és terapeutikus tevékenység is egyben. Két rövid megjegyzést tennék itt:

1) az a megállapítás, hogy a képzésnek figyelembe kellene vennie a tanuló élettapasztalatait mindféle felnőtt oktatásra és minden korosztályra érvényes, nem csak azokra akiket `idősebb`-ként tartunk számon. Egy harminc évesnek már van olyan tapasztalata, amit a tanulás folyamatában fel lehet használni.

2) Nem csak általánosítani kellene ezen a ponton, hanem valós összefüggéseket, valós osztályokat és valós tantárgyakat is figyelembe kellene venni. Vegyünk például olyan tárgyakat mint a csillagászat, régészet vagy a matematika. Hogyan lehet élettapasztalatokat bevonni ezeknek a tárgyaknak az oktatásába? Biztos van rá válasz és ha van, akkor az ugyanúgy vonatkozik a fiatalabb emberekre mint az idősebbekre.

5) felvilágosítják őket?

Az elmúlt 20-25 évben jelentős számú akadémikus és gondolkodó akiket érdekel az időskori tanulás témája, követve Paolo Freire tanát, úgy gondolják, hogy az idősebbeket oktató tanároknak törődniük kellene a tanítványok felvilágosításával. Lényegében, vitázik Freire; mindannyian azoknak az ideáknak, céloknak, koncepcióknak és normáknak a rabjai vagyunk, amelyeket a társadalmi folyamatok és iskoláztatás lehetővé tesz és belénk táplál. Ennek az eredménye az, hogy elfogadjuk ezt az eredeti állapotot, egy hierarchikus társadalmat – vagyonosokkal és nincstelennel – hátrányos helyzetű, elnyomott, a társadalom szélére került emberekkel (Freire, 1972). Köztük az idősebb emberek azon nagy csoportját, akik szegények, elszigeteltek, akiket az elnyomottak kategóriájába lehet sorolni. A Freire által befolyásolt gondolkodók, talán túl leegyszerűsített érvelése azt vallja, hogy az idősebb emberek oktatásának és tanulásának azt kellene elősegítenie, hogy ezek az emberek

rájöjjenek, hogy mind értelmileg mind az életükben elnyomás alatt vannak tartva. Ez lenne az első lépés. Az érv úgy folytatódik, hogy az ilyen módon felvilágosított és saját hátrányos helyzetének tudatára ébredő idősebb ember nagyobb valószínűséggel fog cselekedni, tenni azért, hogy részese legyen a civil társadalomnak vagy hogy megváltoztasson dolgokat.

A Freire elemzés érdekes. Van ennek egy alapvető igazsága, mégpedig az, hogy az életünkön általában azokkal a limitált gondolatokkal haladunk, amelyeket a társadalom épít fel, és érdemes lenne olyan célt kitűzni az oktatásban, amivel ebből a zárt körből ki lehetne törni ha lehetséges.

Mindazonáltal én magam is írtam kritikát erről az elemzésről, főleg azon az alapon, hogy az egyénnek kellene eldöntenie, hogy felvilágosítsák-e ilyen módon, valamint azért is, mert hogy ha figyelembe vesszük az osztály és tantárgy tanulási szintet, nehéz elképzelni hogyan lehetne a Freire-i megközelítést a gyakorlatba ültetni (Percy, 1990). Ennek ellenére az e javaslat mögött álló gondolat egy hasznos korrekciója lehet annak a felfogásnak, hogy az idősebb emberek oktatása egy semleges, érték nélküli tevékenység.

6) elősegítik az önálló tanulást?

Az nyilvánvaló, hogy az idősebb emberek képzése és tanulása különösen elősegíti az önálló tanulást. Önálló vagy független tanuláson természetesen azt értjük, amit az idősebb ember egymagában csinál tanár nélkül, olvasás, az internet, média és másokkal való beszélgetésen keresztül vagy igazából bármilyen az egyénnek megfelelő módszerrel. Természetesen az önálló tanulás bármelyik életkorban fontos. Kiterjedt kutatást végeztek világszerte az elmúlt negyven évben, amelyek azt sugallják, hogy az önálló tanulás egy igen elterjedt formája a felnőttkori tanulásnak. Akkor viszont miért kell ezt kihangsúlyozni az idősebb emberekkel kapcsolatban? Azért mert;

1) vannak olyan kutatások, ugyan ezek megbízhatósága nem 10%-s, amelyek arra utalnak, hogy az idősebb emberek kevésbé valószínű, hogy önálló tanulásba fognak mint a fiatalabbak. Ha ez igaz, akkor ennek okát nem tudjuk de valószínű, hogy több oka van és ezek közül az egyik a magabiztoság, hogy sikeresen tudnának tanulni ebben a formában; kevés információ a tanár nélküli tanulási formáról; oktatási háttér hiánya.

2) A másik ok, hogy az önálló tanulást egy kifejezetten az idősebb emberek helyzetének megfelelő módszerként kellene hirdetni. Olcsó, nem feltétlenül jelent sok utazást és a rendelkezésre álló tananyag potenciálisan határtalan. De ugyanakkor természetesen ez a módszer nem biztosítja a csoporttársakra alapuló tanulási előnyt és általában nincs biztosítva egy szakember, aki tanácsot és segítséget tudna nyújtani a tanulás folyamán.

Harmadik rész

Mind a hat, az idősebb emberek oktatásáról és tanulásáról szóló javaslat jelentős és mindnek van valamennyi igazság tartalma és relevanciája, amely vitát érdemel. Mint korábban említettem több további javaslat létezik, amiket bemutathattam volna ebben a munkában és Önök is tudnának többet felsorolni. Az előadás utolsó része a javaslatok *mögé* szándékozik nézni.

Az oktatás és tanulás másodrendű folyamatok abban az értelemben, hogy a róluk szóló vitákban a kérdés gyakran az, hogy *mit* kellene tanítani és *mit* tanultak. Érdekes, hogy sok, az időskori tanulásról szóló értekezés nem veszi figyelembe azt, hogy „mit” kell megtanulni egy bizonyos esetben, mint hogy ha ez nem tenne különbséget az értelmezésben. Ez sokszor azért történik így mert nem feltétlenül akarunk csak magáról az oktatásról és tanulásról beszélni, hanem inkább azokról a magasabb szintű kérdésekről, hogy hova vezethet ez. Ilyen kérdések például, hogy milyen életet kellene az idősebb embereknek élniük, hogyan kellene a társadalomnak bánnia az idősebb emberekkel, mit kéne megváltoztatni, milyen társadalmat szeretnénk, milyen világot, milyen embereket, milyen idősebb embereket szeretnénk? Így aztán, hogy ha visszatérünk az előző hat javaslathoz, láthatjuk, hogy ezek alapjául az idősebb emberekkel kapcsolatos hitek, kérdések és törekvések szolgálnak, amelyek azt

állítják, hogy ezek az emberek aktívak, rendszeren, társként és egyenlőként bánnak velük, tisztelik őket a tapasztalataik és élet helyzetük miatt, felvilágosodottak, valamint, hogy ezek az idősebb emberek saját maguk döntenek és függetlenek. És mindez rendben is van. Ami nem jó az, azt gondolni, hogy ezek csak oktatásról és tanulásról szóló javaslatok. Mindegyik javaslat tartalmaz egy célt. Igazából ez a konferencia egy kitűnő példa. Tele van célokkal. Természetesen a generációk közötti párbeszédre és az IKT-re épülő tanulás lehet például a témája az idősebb emberek oktatási és tanulási módszereiről szóló vitákban. Viszont mindkét dolog mögött létezik egy nagyobb cél afelé, hogy milyen típusú társadalmat és világot szeretnénk elérni, amennyiben ez lenne a szándékunk. Az egyik egy olyan civil társadalmat kínál, amelyben a kölcsönös haszon és társadalmi harmónia eléréséért különböző generációk beszélgetnek egymással, tanulnak egymástól, értékelik egymást és függenek a másiktól. A másik egy olyan új, nemzeti és nemzetközi kommunikációs világot teremthet, amelyben az új tanulási technológiák alkalmassá válnak a kommunikációra és így az idő, költség és távolság történelmi gátjait lerombolhatják. Mindkét esetben az idősebb emberek kulcsfigurák lehetnek, ha képesek és akarnak új tanulási helyzeteket megtapasztalni.

Számomra a legérdekesebb nagy cél, amit ezen a konferencián felfedezhetünk, az a Duna-menti országok összekapcsolása, amely nemzetközi részvételt és megértést eredményezne, amiben az idősebb emberek fontos szerepet kaphatnának. Én britt emberként beszélek itt, aki olyan környezetben nőtt fel ahol a nemzeti imperialista büszkeség, a sziget nemzetállam volt a meghatározó, amely mereven félénk volt az idegenekkel, idegen nyelvekkel valamint az európaiasság eszméjével szemben. Ebből a leegyszerűsített nézőpontból a nemzeti határok átlépése, a közös történelem, kultúra és tapasztalatok megosztása, a béke, jólét, polgári elkötelezettség és a nemzetközi szintű szakmai tevékenységek víziója nagyszerűen és izgalmasan hangzik. A nagyszerű Duna folyó képe, ahogy mindezeket a szempontokat összekapcsolja erőteljes, és valami jelentős dolgot ígér. Az hogy ebbe a vízióba az oktatás és tanulás, különösen az idősebb embereké, is beletartozik logikusan hangzik. Mindig emlékezzünk viszont, hogy mi a cél és mik az eszközeink, hogy ezt valóra váltsuk; különböztessük meg az elsődleges és másodlagos kérdéseket. Így az idősebbek oktatásáról szóló vitáink jobban megalapozottabbak lesznek és a végeredmény az lesz, amit el szeretnénk érni.

Irodalomjegyzék

- Findsen, B. & Formosa, M (2012) *Lifelong learning in later life: a handbook on older adult learning*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Freire, P (1972) *Pedagogy of the oppressed*. Harmondsworth: Penguin.
- Marsden, R (2012) A study of the co-operative learning model used by University of the Third Age in the United Kingdom. *International Journal of Education and Ageing*, 2, 1, 55-66.
- Percy, K. (1990) The future of educational gerontology: a second statement of first principles. In F. Glendenning & K. Percy (Eds.) *Ageing, education and society: readings in educational gerontology*. Keele, Staffordshire: Association for Educational Gerontology.

Hajléktalanként élni – dolgozni?

II. rész

A hajléktalanok munkaerőpiaci helyzete

A foglalkoztatás, a pénzkereső munkatevékenység a társadalmi integráció alapvető feltétele. A munka hiánya vagy, elvesztése a hajléktalansághoz vezető út, egyik oka is egyben. Fontos megjegyezni, hogy a hajléktalanok jelentős hányada dolgozik, szerződés nélkül, alkalmi munkavállalóként, fekete munkásként, ezek azonban nem jelentenek egyben hosszabb távú biztos megélhetést is. Többen szeretnének dolgozni, de képzetlenek, illetve elavult szakismeretük ebben jelentősen hátráltatja őket. Továbbá a többség nincs olyan mentális állapotban, mely a hosszú távú munkavállalást lehetővé tenné, illetve az értékrendjüknek nem része a tartós kötöttségek – köztelezettségek vállalása.

A mai magyar társadalomban az álláskereső nagy száma kínálati piacot alakított ki, így a többszörösen hátrányos helyzetű hajléktalanok munkavállalási esélyei eleve csekélyebbek, mint például más azonos képzettséggel, és tapasztalattal rendelkező álláskeresőké. Ebből következik az a jelenség mikor a hajléktalan álláskereső, titkolni igyekszik a munkáltatók előtt a hajléktalan voltát, azoknak, akik intézményi ellátásban részsülnek ez többé-kevésbé sikerülhet is. A rendelkezésre álló kutatási adatokból, kirajzolódik, hogy a hajléktalanság korábban a képzetlen rétegeket sújtotta leginkább. Mára ez a kép annyiban változott, hogy a képzetlenek és a szakmunkások érettségizettek aránya viszonylag közel áll egymáshoz. Valamint nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a rendszerváltás óta jelentősen megnövekedett a képzettséggel nem rendelkező aktívkorúak száma a lakosság körében is.

Gyuris és munkatársai (1992), kutatásuk során úgy találták, hogy a hajléktalanná vált emberek – a hajléktalanságukat megelőző foglalkozásuk során – 67,6%-a volt segéd illetve betanított munkás, 26,7% szakmunkás, 3% beosztott értelmiség vagy vezető volt. Elmondható, hogy a hajléktalanok 20%-ának volt csak munkahelye a felmérés idején. A hajléktalanná vált emberek zöme az úgynevezett válságágazatokban dolgoztak, mint gépipar, építőipar, építőanyag ipar.

2007-es adatokból tudjuk, hogy a BMSZKI szálláshelyein élők 20%-a, bejelentett munkával rendelkezett, közülük 15-20%-ot foglalkoztattak munkaszerződéssel, a lakók 13,5%-a nyilatkozott úgy, hogy határozatlan idejű munkaszerződéssel dolgozik. (Bakos, 2007)

Saját felmérésem eredményei is közel állnak más kutatási eredményekhez; A megkérdezettek 74,8%-a nyilatkozott úgy, hogy a kérdés idején nincs munkája, nem folytat munkavégző tevékenységet. A megkérdezettek ¼-nek, van munkája, munkavégzési lehetősége. A megkérdezett hajléktalan nők 82,35%-nak nincs munkája, a megkérdezett hajléktalan férfiak 71%-nak nincs munkája. (Ungvárszky, 2010)

A munkavégzésre vonatkozó adatok összehasonlításakor, és egyébként a hajléktalanszeméllyel folytatott közös támogató-fejlesztő munka során is fontos szem előtt tartanunk, hogy a hajléktalanok az alkalmi munkákat, – ha azok párnap kihagyással is, de mégis vannak, – már munkavállalásnak tekintik. Pl.: több interjú alanyom is úgy beszélt a heti kétszer félnapot igénybevevő kerti munkáról, mintha gyárban végezne folyamatos termelőmunkát. Az alkalmi munkát biztosító magánszemélyt pedig munkaadónak nevezték. Vagyis a hajléktalanokkal végzett egyéni munka kapcsán kellően pontosítani szükséges minden esetben a munka miben létét rendszerességét, jöve-

delmezőségét stb. A munkát végző hajléktalanok között kevesebben vannak a hivatalos bérmunkát végzők, javarészt alkalmi munkát végeznek, ellenőrizetlenül. Az alkalmi munka két nagy veszélye az egyik maga az alkalmi munka léte – nem léte, az ebből származó bizonytalanság, a másik az elvégzett munka után a kifizetés teljesítése. A hajléktalanokat – a különböző okokból eredő – kiszámíthatatlanságuk okán elsősorban a bizonytalanul, némely esetben törvénytelenül működő vállalkozások foglalkoztatják, akik néha a kialkudott bérnek csak töredékét fizetik ki, és van amikor egyáltalán ki sem fizetik a hajléktalanokat. Ámbár ezt a kérdést is érdemes körültekintően kezelni, gyakran derül ki, hogy a hajléktalan munkavállaló olyan munkabért vár el fizetségként, melyért nem dolgozott meg, vagy az adott munkát nem elfogadható minőségben végezte el.

Elvértve léteznek úgynevezett rabszolgasorban tartott hajléktalanok, kiket mezőgazdaságban, állattartományokban, ritkább esetben építkezéssel tartanak ott különböző kényszerrel, pl.; elveszik az irataikat, zsarolják a bérral vagyis nem kap pénzt ha nem dolgozik, a „munkáltató” állandó elmaradásban van a fizetéssel, vagy pénz helyett italt, ételt, és cigarettát kapnak a kiszákmányolt hajléktalanok. Ez egy olyan mókuskerék a hajléktalan számára, melyből nehezen tud kiszállni. (Mezei, 1999)

Hajléktalan emberek munkavállalásának akadályai

A munkavállalásukat, foglalkoztathatóságukat számtalan tényező és körülmény befolyásolja, gátolja és akadályozza. E gátló tényezőket és akadályokat nagyon nehéz pontosan felmérni és behatárolni, mivel egy hajléktalan személy esetében is egyszerre több van jelen. Ha egyet sikerül felszámolni, nagy valószínűséggel újabb jelentkezik helyette. Egyrészt tehát fontos, hogy a lehetőségekhez mérten minden egyes akadályt, gátat felmérjünk közösen a hajléktalan személlyel, és ezeket sorba is rendezzük. Maga a besorolás jó ha több szempont alapján történik, egyszer a súlyosság foka szerint, ezen belül is szükséges lehet a szerint csoportosítani, hogy a hajléktalan személy számára mi a legsúlyosabb, és véleményem szerint a segítő szakember szakmai szempontjai szerint is szükséges ezt megtenni. Másik sorba rendezési szempont pedig a realitások mentén kialakított az akadályok megszüntetésére irányuló cselekvési sorrendnek kell lennie. Természetesen a gátló és akadályozó tényezők leltárának más szempontjai is vannak, és többségükkel talán minden segítő tisztában is van, de nem biztos, hogy tudatosan ezek figyelembevételével szervezi meg a segítő-támogató munkáját.

A továbbiakban érintünk néhány csoportosítási szempontot. Az első ilyen nem más, mint maga a hajléktalanlét megjelenési formája, mely nagyjából lefedi a hajléktalanság tipológiáját, illetve az ellátási formákat is. Ez a fajta csoportosítás elég egyértelműnek tűnik elég, ha csak arra gondolunk, hogy a fedélnélküli hajléktalanok munkavállalása – rendezett munkaügyi kapcsolatok keretében - gyakorlatilag egy-két kivételtől eltekintve, lehetetlen. Az utcán élő fedélnélküliek fizikálisan képtelenek a napi szintű regenerációra, ami alapja lenne a rendszeres munkavégzési tevékenységnek. Az ő esetükben első lépés az intézményi ellátás felé történő bevonódás, lehetőségének a kialakítása kell hogy legyen. Mely komoly és hosszadalmas szakmai feladat, és a siker egyáltalán nem garantált.

További csoportosítás lehetséges;

- Iskolai végzettség – eladható szakmai ismeretek
- Munkatapasztalat
- Életkor
- Az egészségi állapot,
- Addiktológiai szempontok
- Egyéni tulajdonságok, személyiség
- Külső körülmények, külvilág, földrajzi és gazdasági környezet

Mint látható a felsorolt szempontrendszer, a hajléktalanlét megjelenési formáját leszámítva, minden munkavállalói csoportot kapsán alkalmas a munkavállalást gátló tényezők számbavételére. Azonban a hajléktalanok esetében ezek közül számos sokkal hangsúlyosabb, mint például az egészségi állapot, az addiktológiai problémák, és a személyiség mibenléte.

A hajléktalan kutatások zöme kitér, illetve érinti a munkavállalás akadályait, azonban mélyebb, részletekbe menő kutatásról mely kimondottan ezzel a témával foglalkozna, nem találkoztam.

A BMSZKI intézményeiben 2004-ben végzett felmérés során azt találták, hogy a megkérdezett lakók 50%-nak volt olyan betegsége, amely korlátozta a munkavállalását. Alkohol problémával a lakók 12%-a, 2%-a drog-, 1,2%-a gyógyszerfüggősége révén részesült orvosi kezelésben. Másik nagy akadálya a foglalkoztathatóságnak az anyagilag megengedhető lakás hiánya és a környezet visszahúzó szerepe. Akadályként tekintenek az ellátó intézmények rugalmatlan nyitvatartási idejére, hivatkoznak a túlszűfoltásra is. Akadálynak tartják a megkérdezettek, a tömegközlekedés

magas költségeit is. Akadályként jelentkezik az elavult szakképzettség, és az információ hiánya, jobban mondva a megfelelő információhoz jutás lehetőségének a hiánya, pl. elégtelen telefon és Internet hozzáférhetőség az ellátó helyeken. (Simon, 2005)

Bakos (2007) szerint a munkavállalásukat több strukturális akadály is nehezíti, lakhatás, tömegközlekedés, képzési lehetőségek hiánya, előítéletesség. Ezenkívül akadályként említi még az alkoholt, drog – gyógyszerfüggőséget, a nem kielégítő egészségi állapotot, és a dependenciát. Egyéb egyéni korlátként említi a kaotikus életmódot, a pénzkezelési problémát, gyenge kommunikációs készséget, a megfelelő emberi kapcsolatokat, a higiénébeli hiányosságokat, és az alacsony motivációs szintet. A megkérdezett hajléktalanok, foglalkoztatási akadályként jelölték meg a (véleményük szerint) nem elegendő átmeneti és kilépési támogatásokat.

Lényegre törően foglalja össze egy másik kutató a munkavállalásuk akadályait; „A hajléktalanok a jelenben élnek, nem gondolnak a jövőre, fő a mindennapi túlélés, ezért elhagyják a felnőtt személyiség készségeit, mert ezek nem szolgálják a napi túlélési technikáikat.” (Molnár, 2008.)

Szoboszlai (2009) a hajléktalan nők munkavégzését, megélhetését vizsgálva azt találta, hogy a munkavállalásuk akadálya a szakképzettség hiánya, a hajléktalansággal össze nem egyeztethető munkarend, a társkapcsolattól való függőség. a 40 év feletti életkort említi, valamint magát a hajléktalanság tényét, illetve a mobil telefon hiányát

A hajléktalanok hivatalos munkavállalásának legjelentősebb akadálya, hogy a fekete munkában megszokott „rutinok” (napi elszámolás, és a bér napi szintű felélése), nem működik a hosszabbtávú elszámolási rendszerek (havonkénti fizetés) esetében. Így a hajléktalan nem képes átvészelní az első hónap nehézségeit, problémás, az étkezés, a munkába járás költsége, a ruházkodás. (Kardos, 2007)

E jelenséget a saját munkám során rendszeresen magam is tapasztalom, de nem lehet egyöntetűen kijelenteni, hogy önmagában ez volna a legjelentősebb akadály. Ellátó intézményi gyakorlatunk, hogy a főállású munkát vállaló hajléktalanok részére előre biztosítjuk az utazási költséget, a napi kétszeri étkezést, az első hetekben. Továbbá a megfelelő ruházat is megoldott az adományok révén, mégis az estek többségében az érintett hajléktalan munkavállaló felhagy a munkavégzéssel, a munkába járással, a 3.- 4. nap után. Ezt a jelenséget alapvetően azon hajléktalanok körében, figyeltük meg, akik életvitelére az egy vagy két napos alkalmi munkavállalás a jellemző.

„Jelentős akadály a hajléktalanok munkavállalás általi érvényesülésben, hogy az elérhető állásajánlatok közül is, csak a legrosszabbakhoz juthatnak hozzá, mert a munkáltató, amíg teheti, válogat: a jobb szellemi, és fizikai állapotban lévő, biztosabb hátterű álláskeresőt preferálja. A hajléktalanok életében a kapcsolatok többnyire alapszükségleteket elégítenek ki, a közös sors felismerése segít elviselni a nehézségeket, de egyben gátak is. Fokozzák a megbélyegzettség, a Mi és Ti közötti távolság növekedésének érzését, ám visszahúzó erejüket akkor fejtik ki igazán, ha egy – egy hajléktalan élete éppen jobbra fordulhatna.” Vagyis volna lehetősége megfelelő szálláslehetőség mellett, megfelelő munkát végeznie hosszú távon, de a sorstársi kapcsolat vissza tarja az érvényesüléstől. (Breitner, 1999)

A hajléktalanok körében, a kapcsolatok fontosságát az alábbi saját tapasztalatommal tudom szemléltetni. Egy jó karban lévő értelmes 40-es éveit járó hajléktalan nő, ki kereskedelmi eladó végzettséggel és több év tapasztalattal rendelkezik, rendre azért nem vállalta el a neki felkínált eladói állásokat, mert az ugyancsak hajléktalan „élettársával” együtt, egy munkahelyen kívánt dolgozni. Belátható, hogy az esélyeik így a töredékre csökkentek.

A hajléktalanok foglalkoztathatóságát befolyásoló tényezőket vizsgáló felmérés szerint, a gazdasági gátak, nehézségek közt elsősorban a krónikus munkahely hiányt kell említeni, ám fontos kihangsúlyozni, hogy ez általános probléma amely egyben a hajléktalanokat is sújtja. További akadály, az alulképzettség, elavult szakmai készségek, lakhatási problémákból fakadó regenerálódási lehetőség hiánya. A rendes munka vállalását akadályozzák az áthidalási nehézségek, az éhezés veszélye; ugyanis a munkahelyről nem lehetséges az eljárás az ingyen étkezési lehetőségek igénybevételére, pénze meg még nincs, hogy élelmet vehessen magának. Ugyan csak akadály, az előzetes rossz tapasztalatok, mint az inkorrekt munkaadói magatartás, a munkabér, járandóság ki nem fizetése, megnyirbálása, a hitegetés, stb. A munkáltatói előítéletek. Egészségi állapot romlás, a szükséges kitartás és motiváltság hiánya az álláskeresésben. Irracionális szemlélet, helytelen pénzkezelés, megfelelő időstruktúra hiánya. A napi szintű megélhetés „kényszerre”, és az ebből adódó helytelen szükséglet struktúra az egyik legnagyobb akadály a „normál” munka vállalásának. Helytelen önértékelés, gyakran a túlzott megküzdési projekció bizonytalanítja el, az egyébként potenciális munkaadót. Jelentős akadály még az ellátó rendszertől való függés, a dependens, gyermeki megnyilvánulások. Nagy hányaduknál problémás a kommunikáció, ami az álláskeresés kapcsán mutatkozik meg leginkább. Az emberi tényezők kapcsán a lustaság, és a nem akarás is megjelent, mint a hajléktalanok munkavállalásának egyik legnagyobb akadály. Valamint a felelősség, kötelezettségek kerülése is akadály a hivatalos munkavállalásnak. (Ungvárszky, 2010)

Külföldi vonatkozásban is részben hasonló problémák és tényezők gátolják a munkavállalást, mint hazánkban; 2005-ben Singh és munkatársai 300 hajléktalan személy megkérdezése révén illetve 10 évnnyi, 10 ezer főt érintő adatokat feldolgozva, vizsgálohtak az átmeneti szállásokon élő hajléktalanok körében. A válaszadók akadályként fogalmazták meg pl. a kérelmekkel kapcsolatos ügyintéztést, egészségügyi problémákat, a korábbi negatív oktatási és munkavállalási tapasztalataikat, és a szolgáltató-ellátó rendszer struktúrájából eredő problémákat. További akadályt képeztek az utazási nehézségek, a rendszertelen életmód, és az ellátórendszerrel kapcsolatban a függőségi kérdés. Megállapították, hogy nem elegendő a munkavállalásra serkentő anyagi ösztönzés (támogatási rendszer viszonylag elfogadható szintje és a munkával megkereshető bér által biztosítható megélhetés közti különbség nem nagy, így nem érvényesül a „kevésbé választhatóság elve”), valamint jelen van a diszkrimináció. A megkérdezettek nem tartották annyira fontosnak a munkavállalást, mint a megfelelő szállás biztosítását. A megkérdezettek 42%-a úgy nyilatkozott, hogy a munkaügyi szolgáltató rendszer által felajánlott állásajánlatok nem vették figyelembe a személyes igényeiket. (Singh, 2005)

A hajléktalanok által keresett munkatevékenységek

A munkatevékenységet végző hajléktalanok nagyobb hányada, az életviteli sajátosságainál fogva, előnyben részesíti, az azonnal fizető alkalmi munkalehetőségeket. Fontos számukra, hogy mielőbb pénzhez jussanak, amit azonnal igyekeznek elkölteni, megtakarítást nem képeznek, rendszerint a következő napokra sem gondolnak. Az ilyen alkalmi munkások munkavállalása nem kiszámítható, kötelezettségeket általában nem vállalnak, gyakran előfordul, hogy másnap nem veszi fel a munkát, hanem harmad, vagy negyed nap érdeklődik a munkavégzés helyszínén, hogy kaphat-e újabb lehetőséget.

Az alkalmi munkavégzés során, gyakori elvárás a hajléktalan munkavállalók részéről az étkezés, a cigaretta, és sok esetben az alkoholos ital biztosítása is, mivel ezek számukra alapvető értékek, a „munkáltatót” ezt meg is adják, de a béreket ennek megfelelően alulkalkulálják, és vannak esetek, amikor kisémet fizetik a béreket. Vannak olyan személyek is, akik nagyobb felelősséggel gondolkodnak magukról, és a munkáról az ő esetükben már „működhet” a heti rendszerrel történő elszámolás is.

Az általuk keresett munkatevékenység zömében betanított vagy segédmunka az építőiparban, valamint a házkörüli munkák során. Az építőipari munkatevékenységek; segédmunkás kőműves mellett, betonozó, kubikos, segédmunka a villanszerelők mellett horony vágás-vésés, közmű építéseknél kézi erejű árokásás, és egyéb kézi földmunkák, a valamivel kvalifikáltabb „megbízhatóbb” munkavállalókra gyakran bíznak kéziszerszámgépeket melyek kezeléséhez nem minden esetben kell vizsga. Kevés az a hajléktalan munkavállaló, aki a saját – régen tanult – szakmájában dolgozhat, az ő önbecsülésük lényegesen magasabb a sorstársaikénál, így esélyeik is jobbak a társadalmi visszailleszkedésre.

A szerencsésebbek azok, akik elfogadják a heti fizetést, és a kötöttségeket is elviselik, ők bekerülhetnek belső üzemi munkakörnyezetbe, egyszerű betanított manualista (operátori) munkák (elektronikai,- mechanikai összeszerelés, csomagolás, címkézés, betanított gépkezelés, termelőgépek kiszolgálása, stb.) végzésére. Ez valamely munkaerő kölcsönző vállalkozás közreműködése révén lehetséges, amely szervezi a hajléktalan munkavállalók munkavégzését, és egyben piaci hasznot realizál. Szintén a kölcsönző vállalkozásoknak köszönhetően a hajléktalan munkavállalók, egy vékony rétege dolgozik a szolgáltatások, és kereskedelem területén; takarítás, árufeltöltés.

Szerződéses hajléktalan munkavállalók helyzete, általában csak a lakhatás körülményeiben különbözik más munkavállalókéétól, de ennél fogva a munkamegtartó képességük gyengébb, mivel nagy a bizonytalansági tényező a lakhatásuk során. A hajléktalan emberek munkavállalásában fontos szempont a munkahely közelsége, az utazási idő ne legyen sok, vagy a munkahelyre történő bejárást a munkáltató oldja meg munkásszállítás keretében.

A hajléktalan munkavállalók csekély mértékben vállalnak több műszakot is, inkább részesítik előnyben az egy műszakos munkaidő beosztást. Gyakran jelentkezik az a probléma, hogy a hajléktalan ellátás bizonyos elemeihez nem tudnak hozzájutni, (étkezések, beengedés az éjjeli menedékhelyekre, stb.) s ezek jelentős akadályai a munkavállalásuknak.

Teendők a foglalkoztatási helyzet javítása érdekében

Az EU Közös jelentésének (2004) nyolc fő kihívása között az első helyen áll a „Befogadó munkaerőpiac” kialakítása, Mindenki számára jogként és lehetőségként rendelkezésre álló foglalkoztatás előmozdítása. Az Unió fontosnak tartja a foglalkoztatási folyamat előmozdítását a szegénységből és társadalmi kirekesztettségéből kivezető kulcskérdésként, valamint e helyzet megelőzése céljából egyaránt.

Fontos a foglalkoztatottság előmozdítása során az egyéni igényekhez történő igazodás. Vagyis sort kell keríteni megfelelő munkaalkalmak teremtésére azok számára akik, kevésbé alkalmasak arra, hogy a munkaerőpiac főáramlatába kerüljenek.

E prioritásnak egyben üzenete is, hogy munkával és nem segélyezéssel szükséges enyhíteni, kezelni a szociális problémákat.

Lőrinc (2006) szerint, a hajléktalanok társadalmi integrációjának szempontjából fontos szerepe van a munkának. A hajléktalanok többsége számára hiányzik az intézményes háttér, amely növelhetné esélyeiket a munkaerőpiacon. Hosszú ideig kell támogatni, segíteni azokat az embereket, akik éveket töltöttek az utcán vagy munka nélkül, ahhoz, hogy teljes mértékben vissza nyerjék önbecsülésüket s a társadalom hasznos tagjaivá váljanak. (Lőrinc, 2006)

Bakos szerint a foglalkoztatás a szociális háló kialakításának, helyreállításának az alapja, a foglalkoztatás révén állhat helyre a hajléktalan egyén önbecsülése, függetlensége, mentális jóléte. (Bakos, 2007)

Úgy vélem ezekkel a gondolatokkal mindannyian egyetérthetünk, véleménykülönbségek a támoga-

tás és szakmai munka módjában, mértékében, minőségében, és az elérendő részcélok meghatározásában lehetnek. A legtöbb esetben szükség van a fizikai, egészségügyi, mentális, és strukturális jellemzők, állapotok fejlesztésére a fokozatosság elvének megtartásával. Azon kevesek esetében is, akik azonnal és közvetlenül bevonhatóak a munkaerőpiaci szolgáltatásokba, elengedhetetlen a pszichoszociális – mentális támogatás biztosítása, a munkaerőpiaci kompetenciák fejlesztése, az elhelyezkedés és munkahely megőrzése érdekében.

Bakos (2007) szerint sok hajléktalan akar dolgozni, de sokuk nem áll készen arra, hogy a munkaerőpiacon helytálljon, plusz időre és képzésre, rugalmas munkaidőre van szüksége hogy megtudjon kapaszkodni. Foglalkoztathatóság fejlesztése alatt, azon készségek, és kompetenciák fejlesztését érti, amelyek biztosíthatják az egyén munkaerőpiacra való belépését. Beleérti a különböző foglalkoztatási módok biztosítását is pl. támogatott foglalkoztatás, értelmes elfoglaltság

Véleményem szerint a hajléktalanok munkaerőpiaci helyzetének javítására való törekvések során, kitüntetett szerepe lehet a szociális gazdaságnak, ezen belül a szociális szövetkezetekben effektíve biztosítható munkalehetőségekre gondolok. E foglalkoztatási formában a diszkrimináció és egyéb veszélyek kikerülhetővé válnak. A sikeresség alapfeltétele egy jól átgondolt termelési struktúrához párosított képzési – fejlesztési – lakhatási alprojekt megvalósítása a hajléktalan célcsoport integrációja érdekében. Szükségesnek tartom megjegyezni, hogy a hajléktalan személyek egy részénél főleg a fiataloknál, - a megfelelő szocializáció hiányában – elengedhetetlen a személyre szabott habilitáció. Úgy gondolom, hogy e nélkül semmilyen jól strukturált munkaerőpiaci projektben sem érhetünk el eredményt, a túlságosan alul szocializált hajléktalan személyekkel.

A gazdasági, szociális, strukturális feltételek alakítása javítása, kedvezőbbé tételén túl, legfontosabb fejlesztendő területnek a hajléktalan egyén személyiségét tartom. Hiszen a hajléktalan személy az, aki önmagáért a legtöbbet képes tenni, ebben kell őt támogatni és segíteni. Paradoxonnak tűnik, de abban is fejleszteni szükséges, hogy fejleszthető legyen. Szükséges elérni, hogy hajlandó legyen feladni a napi szintű, a „csak a most számít” szemléletet, és vállalja a valós együttműködést,¹ a kötöttségeket, a kötelezettségeket. Úgy vélem ezeket a jellemzőket, illetve állapotot a legnehezebb, elérni bármely hajléktalan személy esetében. Ha már viszonylag tartósan sikerült stabilizálni ezen állapot jellemzőket, jöhet a továbblépés, az alapvető életviteli kompetenciák fejlesztése, a közösségi és kommunikációs készségek, stb. fejlesztése, a képezhetőség fejlesztése, majd ezt követően a munkaerőpiaci érvényesülést elősegítő fejlesztő foglalkozások.

Természetesen ezek a folyamatok nem valósíthatók meg minden hajléktalan egyén esetében, de szükségesnek gondolom a lehetőségek, igények szükségletek reális felmérését, mely alapján lehetségessé válhat a fejlesztési terv kivitelezhető behatárolása, amely természetesen minden egyénnél más és más cselekvéseket és elérendő célokat tartalmaz. Nem gondolom, hogy az utcán élő hajléktalanok tömege kerül majd iskolapadba, folyamatos helytállást igénylő munkahelyekre, de már azt is jelentős eredménynek tartom, ha egy elfogadhatóbb életvitel vállalására képessé tehető pl.: az utcai alkoholiszták helyett vállalja az addiktológiai kezelést, vagy az utcán alvás helyett hajlandó éjjeli menedéken vagy átmeneti szállón tölteni az éjszakát, vagy higiénés állapotában megjelenésében javul, vagy elhanyagolt betegségét hajlandó kezelteni, stb.

Lényegét tekintve törekedni kell arra, hogy minden hajléktalan személynél a saját magához mért lehető legnagyobb fejlődést sikerüljön megcélozni, elérni.

Tudjuk ez varázsütésre nem megy számos körülmény és tényező együttes hatása szükséges ahhoz, hogy egy ilyen folyamat elindulhasson.

A körülményekben benne foglaltatnak a mindenkori politika kényszerítő és támogató intézkedései egyaránt, a közelmúltban a kényszerítő intézkedések hamarabb startoltak, a támogató oldalon szükségessé pedig mintha késnének. Most még egyenlőre úgy tűnik, hogy a kényszerek keltette többlet feladatokat a régi támogatási, ellátási eszközökkel kénytelen kezelni az ellátó szakma.

1 • Valós együttműködés alatt, az önzetlen, őszinte közös munkát értem, ahol nem valamiféle ellátási kedvezmény pl.: étkezés, reményében van jelen a hajléktalan személy

További meghatározó körülmény maga az ellátó rendszer az infrastruktúrájával, eszközeivel, szakembereivel, a már szinte állandósult forráshiányos problémáival együtt.

Talán a második legmeghatározóbb tényező a hajléktalannal folyamatosan kapcsolatot tartó segítő személy, az esetkezelő szociális munkás. Ám a fenti célok kapcsán az ő személye csak abban az esetben lehet pozitív előjelű ebben a fejlesztési folyamatban, ha sikerült túllépnie „saját korlátain”. Ezalatt a rutinszerű ellátási feladatok lerázását, némi szemléletváltozást értek. Szükséges a rutinszerű, kiszolgáló jellegű munkán változtatni, nem halat kell állandóan adni, hanem tanítani szükséges a halászatot. Nem a napi szintű krízishelyzetek megoldására törekedjenek minden áron, hanem keressék a lehetőséget és a megoldást annak, hogy a későbbiekben ugyanazon krízis helyzet ne fordulhasson elő, juttassák el oda a klienseiket, hogy később önerőből oldják meg hasonló problémáikat.

Ugyan csak nagymértékben hatni képes körülmény a sorstársi közösség a személyes kapcsolatok kuszasága. E közösség általában az állapot fenntartására ösztönöz, jelentős visszahúzó erővel bír, nehéz a kitörés egy ilyen sorsközösségből. Ha van rá lehetőség akkor, egy kisebb közösség együttesen is fejleszthető, ez némely esetben könnyebben kivitelezhető lehet, mint egy adott személyt kiemelni a közösségből.

A legfontosabb tényező nem más, mint a hajléktalan személye, a maga életútjával, sajátosságos értékítéletével, normahiányos viselkedésével, céltalanságával, a napi szükségletek vezérelte béklyóival. Számítani kell az ellenállására, elkerülő mechanizmusaira, játszmáira, a felelőtlen ígéretésekre, mondvacsinált kifogásaira, fellegekből kapott érveléseire, irracionális terveire, ábrándjaira, stb. A segítői - fejlesztői munka jelentős részét ezeknek a megnyilvánulásoknak a kivédése, helyes kezelése teszi ki, ami rendkívül nagy idő és munka ráfordítást igényel.

A hajléktalanlétben élő egyén személyiségfejlesztésének lehetséges eszközei

A személyiségfejlesztés formája lehet csoportos és egyéni egyaránt, mindkettőnek megvan a maga szerepe és fontossága, a segítő személy kompetenciája mikor melyiket tartja szükségesnek. Az alábbiakban ajánlasként mutatom be a lehetséges eszközök tárházát.

Magát a fejlesztési folyamatot különböző szakaszokra bontom, e szakaszok, modulok kapcsán tudni kell, hogy nem minden esetben indokolt a teljes folyamat véghezvitele, az egyén szükségletei szerint kell „összeállítani”. A szakaszok és a szakaszokon belüli fejlesztő módszerek – elemek kiválasztása általában a jelentkező igények, szükségletek, helyzetek és az elérhető célok ismeretében történik. Vagyis magát a fejlesztő eszközök megválasztását a hajléktalan személy, a segítő szakember, és az objektíve rendelkezésre álló infrastruktúra és szakmai háttér, továbbá az elérhető szakmai (külsős) szolgáltatók együttesen alakítják ki.

Ajánlás a csoportfoglalkozások eszköztárából

Közösségi fejlesztés, közösségi normák erősítése

- Filmklub
- Teadélután (életmód klub)
- Kreatív műhely
- Főzőstúdió
- Fogyi klub (tudatos fogyasztó, pénzkezelés, gazdálkodás)
- Egészséges életvitel
- Állampolgári ismeretek
- Stb.

Életviteli szemlélet, készségek fejlesztése

Ember és társadalom

- Az egyén feladata a társadalomban (saját szerep)
- Társadalmi elvárások
- Normák, és szabályok
- Jogok és kötelességek
- Felelősségvállalás
- Igények, szükségletek, vágyak

Öngondoskodás, munkavállalás

- Bérmunka társadalma
- Munkavállalás
- Öngondoskodás
- Felelős jövő tervezés
- Befektetés a jövőbe, a tanulás szerepe
- Saját szerep – társadalmi támogatás

Munka és család

- Munka fogalma
- Munka célja, szerepe
- Mi a család feladata, pótolható-e a család

Munkaerőpiac – munkavállalás

- Munkaerőpiaci szereplők
- Munkaerőpiaci realitások
- Munkanélküliség
- Munkanélküliség elleni egyéni stratégiák
- Élethosszig tartó tanulás
- Életút, életfeladat

Egészséges életvitel - egészségkultúra

- Egészséget befolyásoló tényezők
- Káros szenvedélyekről
- Kulturált alkoholfogyasztásról
- Táplálkozás
- Környezeti ártalmak
- Testmozgás szerepe
- Szellemi egészség
- Stressz és kezelése

Készségek, kompetenciák fejlesztése

Kulcsképessegek fejlesztése

- Problémamegoldó képesség és kreativitás
- Tanulás és gondolkodó képesség
- Indoklási és értékelő képesség
- Együttműködési és kommunikációs készség
- Képesség a felelőség vállalására
- Önállóság és teljesítőképesség

Tanulástechnika

- A résztvevők személyiségének fejlesztése,
- A gyakorlás fontosságának elismertetése
- Érzelmi tanulásra hangolás, motiválás
- A memóriakapacitás növelése
- Rendszerező technikák,

- Tanulást segítő kreatív szemlélet fontossága

Hatékony önismeret

- Reális önismeret,
- Önértékelés,
- Kommunikáció,
- Közösségi norma szerinti magatartás,
- Konfliktuskezelés,
- Problémamegoldás,
- Egyéni célok – csoport célok,
- Személyes felelősségvállalás,
- Tolerancia,
- Együttműködés,
- Kudarckezelés,
- Feladat centrikus gondolkodás.

Munkavállalást közvetlenül elősegítő foglalkozások

Álláskeresési technikák tréning

- Munka,
- Munkanélküliség,
- Életút,
- Önismeret,
- Időgazdálkodás,
- Munkaérdeklődés (pályakezdőknek, kevés munkatapasztalattal rendelkezőknek),
- Munka érték preferencia (3-4 évnél nagyobb munkatapasztalattal rendelkezőknek)
- Munkával kapcsolatos képességek,
- Munkaerőpiaci realitások,
- Telefonálás technikája,
- Érveléstechnika,
- Beszélgetéstechnika,
- Első interjú,
- Öltözködés,
- Az első munkanap
- Az állásmegőrzése

Munkaerőpiaci ismeretek tréning

Alapjaiban megegyezik az álláskeresési tréninggel, csak kiegészül munkajogi, vállalkozási alapismeretekkel, illetve a foglalkoztatás helyzetét is bemutatjuk. **Kulcsszavak:** munka, munkanélküliség, előítélet, aktív és passzív eszközök, munkaerőpiaci szereplők, munkavállalási formák, életút, folyamatos tanulás, munkajogi alapok, vállalkozási formák, vállalkozási tevékenység kritériumai, álláskeresés, munkaérdeklődés, általános képességek, az ideális állás, önéletrajz típusok, kísérő – motivációs levél, álláslehetőségek forrásai, telefonálás technika, személyes beszélgetés – első interjú, öltözködés, tipikus kérdések a személyes találkozón, állásmegőrzése.

Álláskereső Klub²

- Önségítés elvén a klubtagok egymást támogatják az álláskeresésben
- Telefonálástechnika gyakorlása, telefonálási lehetőség biztosítása
- Internet hozzáférés biztosítása

---

2 • Figyelem! Álláskereső klub fogalma alatt nem a munkaügyi szervezetek által hivatalosan képviselt meghatározást, és tartalmat értem! Itt az önálló álláskeresésre történt felkészítés utáni szolgáltatás biztosítását tartom fontosnak, mint telefonálás lehetősége, Internet hozzáférés, szükség szerinti tanácsadás, viszonylag kötetlenebb formában, „klubjelleggel”.

- Információ feldolgozás – információ csere
- Asszisztált álláskeresés

Nem gondolom, hogy, a hajléktalanokat ellátó szervezetnek minden, a személyiségfejlesztés folyamatához szükséges szakmai eszközzel, módszerrel, rendelkeznie kell, viszont szükségesetén, ha kell külsős szakemberek bevonásával biztosítsa azt. E szakmai kívánalom megvalósítása a hajléktalanság enyhítését, felszámolását célzó projektek során nem lehet problémás, ha ezt előre betervezzük.

Felhasznált irodalom

- Bakos Péter: Összetett problémák, összetett megoldások: A hajléktalan emberek integrációja a foglalkoztatás által Magyarországon”, FEANTSA Budapest 2007.(p 24)
- Breitner Péter: A hajléktalanná válás lépcsőfokai Esély, 1999/1. (p 84–108)
- Gyuris Tamás – Molnár D. László – Szántó Róbert: Hajléktalanok , tanulmány – szociológiai felmérés 1992 Népjótéti Minisztérium Válságkezelő Irodája és az INTEL COMP Alapítvány támogatásával, valamint a Paradigma Kft www.hajlektalansag.hu/hajlektalanok.htm
- Kardos T. Ádám: A munkanélküliség specialitásai, HajléktalanInfo 2007 <http://www.hajlektalan.info>
- Lőrinc Norbert: Pygmalion Foglalkoztatási Projekt Utcai szociális Segítők Egyesületének Szakmai beszámolója , Tatabánya, 2006
- Mezei György: Látszólagos analógia a történelem előtti időkkel. Hajléktalanok Magyarországon a 90-es években. Belügyi Szemle, 1999/2. (p79-90)
- Molnár Gábor: A hajléktalanság hatása a személyiségre, Ezredvég 2008/10 (p 14-20).
- Simon Viola: Munkaerőpiaci reintegráció a hajléktalan ellátásban, „Együttes erővel” Equal Projekt, BMSZKI Budapest, 2005.
- Singh, Peter: Se munka, se lakás – továbblépés egy átmeneti rendszerből, OSW London 2005. www.bmszki.hu/file/equal2
- Szoboszlai Katalin: Nők fedélnélkül – utak a hajléktalanságba, ELTE Ph.D disszertáció Budapest, 2009. http://doktori.tatk.elte.hu/2011_Szoboszlai.pdf
- Ungvárszky Pál: Foglalkoztathatóság szubjektív tényezői, a hajléktalanok körében, diplomadolgozat SZIE – GTK Gödöllő, 2010

Kereskedő hajléktalanok

A Menedékház Alapítvány 5 éve foglalkozik hajléktalan emberek, otthontalanná vált családok társadalmi integrációjának az elősegítésével. Az intézményi elhelyezésen, szolgáltatásokon túl különböző szakmai projektjeinkkel igyekszünk e célunk elérését elősegíteni.

Alábbiakban az egyik ilyen projektünk, a Mozaik Adománybolt megvalósulásának előzményeit, kialakításának szakmai koncepcióit és az eddig felhalmozódott tapasztalatokat mutatjuk be.

Előzmények

Támogató – segítő munkánk során kiemeltetesen fontosnak gondoltuk és gondoljuk a hajléktalan emberek foglalkoztatásának közvetlen elősegítését, a speciális és védett munkahely(ek) kialakítását.

Tapasztalataink szerint az önbelátásra képes, de lakhatással nem rendelkező, intézményi elhelyezkedéstől idegenkedő hajléktalanok intézményen kívüli lakhatásának alappillére az fentebb leírt védett foglalkoztatási környezet. A védett munkakörnyezetben az egyént támogatva – a meglévő és megszerzhető képességek, kompetenciák megtartatása, fejlesztése révén – nagyobb sikerrel érhető el a társadalmi integrálódás.

Ebből a tapasztalathból és általános szakmai vélekedésből kiindulva kerestük azt a vállalkozás jellegű profilt, amely biztosítja a megfelelő védett foglalkoztatási körülményeket, egyben rentábilisan működtethető, azaz fenntartható és közvetlen kapcsolatot is biztosít a többségi társadalommal.

Így merült fel egy adománybolt kialakításának és üzemeltetésének a gondolata.

Angliában már több évtizedes hagyománya van a jótékonykodás, az adománygyűjtés ilyen formájának, de világszerte is sok hasonló üzletet (Charity Shop) működtetnek civil szervezetek azért, hogy tevékenységüket finanszírozzák. Ebbe a boltba bárki beadhatja a számára már felesleges, de másnak még használható, jó állapotú tárgyait, ami aztán ott nyomban új gazdára is talál – igen kedvező áron. Többé nem kell otthon kerülgetni a már megunt állólámpát, DVD-t, kávéfőzőt, más pedig pottom pénzért szert tehet akár egy rejtett kincsre is. A profit jótékony célra megy. A bevétel az üzletet működtető szervezeté, tehát aki itt vásárol, túl azon, hogy jó áron jut hozzá a kiszemelt tárgyhoz, közvetve karitatív célt és tevékenységet is támogat.

Az első adományboltok Angliában a II. világháború idején nyíltak, létezésüket a gazdasági helyzet indikálta. Azóta funkciójuk annyiban változott, hogy sokan azért járnak oda vásárolni, mert az üzlet céljaival egyetértenek és így akarják támogatni az adott szervezetet, vagy különleges dolgokat, árukat keresnek.

Magyarországon az adománybolt fogalma még nem eléggé volt ismert, többnyire még ma sem az. Külföldi megfigyeléseink és tapasztalataink szerint viszont olyan lehetőség, melyre mindenképpen igény van. Az elmúlt egy-két évben tudomásunk szerint Budapesten 4-5 adománybolt kezdte meg működését, amelyek ismertekké, elismertekké váltak. Az adományboltok civilek által adományozott használt árukat értékesítenek, és gyakran alkalmaznak önkénteseket. Ezeket az adományokat a szervezet értékesíti, és a bevételt a működésére vagy jótékonyosságra fordíthatja. Nyugat-Európában ezen az elven különböző civil és egyházi szervezetek önfenntartóvá tudnak válni, mivel sokszor a működéshez szükséges humánerőforrást is önkéntesek biztosítják.

Hazánkban, véleményünk szerint nagy szükség volt és még ma is van olyan boltokra, ahol a szegényebb rétegek is tudnak vásárolni. Az adományboltok működési elvük és alapelvük miatt képesek arra, hogy áraikat alacsonyan tartsák. Mivel az adományozóktól ingyen kapják készleteiket, és a működtető szervezetek elsődleges célja nem a minél magasabb haszonszerzés. Ezen kívül több éves tapasztalatunk az, hogy az emberek szívesebben adományoznak úgy, ha tudják, hogy az adományuk hova jut, milyen célra kerül felhasználásra, így szívesen „szabadulnak” meg ilyen módon megunt használati tárgyaiktól, hiszen tudják, hogy ezzel segítenek.

Legfőbb célunk ezzel a programmal az volt, hogy támogatott munkahelyeket biztosítsunk hajléktalan ügyfeleinknek, mivel tudjuk, hogy a hajléktalanságból kivezető valódi út, egy biztonságos munkahellyel kezdődik.

Szerintünk szükséges és elengedhetetlen, hogy a hajléktalanellátó szervezetek kivezető utakat találjanak, és olyan programokat hozzanak létre, melyek nem csak szállásadásban merülnek ki. Ez az igény megjelenik a hajléktalan emberek, a társadalom, az állam, és erősödik a szakma oldaláról is. Így biztosak voltunk abban, hogy szakmai és társadalmi támogatottságot is kap programunk.

Számításaink azt mutatták, hogy az üzlet megnyitásához szükséges pályázati támogatás bevonása. Úgy terveztük, hogy az első félévben támaszkodunk a pályázati forrásra, azután az adománybolt önfenntartóvá válik, és több támogatott munkahelyet képes lesz eltartani, ehhez persze szükségeltetik egy koordinátor közreműködése és az önkéntesek segítsége is.

A megvalósulás útján

A Menedékház Alapítvány adományboltja a Hajléktalanokért Közalapítvány pályázatának eredményhirdetése után, 2012 nyarán (2012.07.30.) kezdte meg működését. Az üzleti ötlet arra a megfigyelésre épült, hogy Magyarországon, Budapesten az adományboltok hálózata még nem terjedt el, mégis külföldi tapasztalatok alapján azt feltételezzük, hogy igény van rá.

Az adományboltot Budapest egy forgalmas részén nyitottuk meg, a 1076 Budapest, Dohány utca 63. szám alatt. Budapest több milliós város, ahol több tízezer ember él nagy szegénységben, de jelenleg nagyon kevés adománybolt vagy szociális bolt működik. A ruhaturkálók, az antikváriumok vagy a használt tárgyak boltjai pedig a legnagyobb haszonra próbálnak szert tenni, így nagyon sok ember számára még az ő áraik is elérhetetlenek. Adományboltunkkal szeretnénk azt a célközönseget megcélozni, akik máshonnan nem, vagy csak hehezen tudják beszerezni használati tárgyaikat, ruháikat, a beszerzési oldalon pedig azokat az embereket kívánjuk elérni, akik szívesen adományoznak ilyen célra.

További tervek, célok

A korábbi alapítványi tapasztalatokból, illetve az adományboltunk eddigi működése kapcsán jól kirajzolódik, hogy nagyon sokan adományoznak olyan dolgokat, melyek adományboltunk készleté-

nek alapját képzik. Úgy gondoljuk, ha specializáltan erre a programra méginkább felhívjuk a potenciális adományozók figyelmét, akkor vélhetően több adományt hoznak be, ezzel bővítve a választékot és növelve a bolt forgalmát.

Cél, hogy a támogatási időszak befejeztével is működtetni tudjuk programunkat. Mindezek miatt a szakmai koncepciónk illetve az adományboltunk üzleti terve is túlmutat a támogatott időszakon. Tervünk, hogy ezalatt az időszak alatt olyan ismertséget szerezzünk, amely megalapozza a későbbi sikeres önálló működést. Úgy gondoljuk, hogy az első sikeres programciklus (a 6 hónapos támogatott időszak) után folyamatosan évenként 4 újabb ügyfelünknek tudjuk megadni ezt a komplex foglalkoztatási – integrálódási lehetőséget.

Féléves működés eredményeként elérendő célok

Féléves szinten a cél, a vevők folyamatos, jó hangulatú kiszolgálása, az üzlet minél kevesebb zökkenővel járó üzemeltetése, legalább nullszaldós pénzügyi eredmény, 4 fő támogatott foglalkoztatása, a Menedékház Alapítvány, – beleértve a Műhely Klubot is – népszerűsítése.

Hosszú távú célok

Szeretnénk, ha programunk a támogatott időszak után önellátóvá válna és támogatott munkahelyeket tartana fenn rászoruló hajléktalan embereknek. Természetesen, amennyiben lehetőség van más forrásokat bevonni, azt is megtennénk, kapacitásunk növelésének érdekében. Szeretnénk, ha szponzorokat, támogatókat találnánk programunk megvalósításához a tőke világából is. Amennyiben programunk sikeressé válik, további üzletket is szeretnénk nyitni, hasonló feltételekkel. A támogatott munkahelyen dolgozó leendő ügyfelek önálló – kezdetben támogatott – lakhatásba való delegálása, majd álláskereső tréning segítségével folyamatos munkaviszonyhoz, foglalkoztatáshoz segítése. Távlati cél az önfenntartás valamint a vállalkozáshoz elkötelezett, megbízható, vevőkör kiszolgálására – megnyerésére képes alkalmazotti gárda félévenkénti cseréje, ezzel új lehetőséget adva másoknak.

Ismertség elérése

Adományboltunknak (Mozaik Adománybolt) minden lehetőséget megragadva szeretnénk hírnevet szerezni. A reklám stratégiánk több irányú. Egyrészt a város különböző pontjain szórólappal népszerűsítjük a boltot. Másrészt az alapítvány honlapja, a média, illetve az írott sajtó célzott megkeresésével. Elmondható hogy ez – egyelőre – nem egy hagyományos, népszerű üzleti vállalkozás, mindez azért fontos, mert az Adománybolt céljai, szolgáltatásai kitűnően kommunikálhatóak. Hangsúlyozni kívánjuk a társadalmi felelősséget, folyamatosan előtérbe kívánjuk helyezni az Alapítvány futó programjainak társadalmi szerepét (pl. Műhely-Klub, Online Jogsegélyszlogát). Amennyiben sikeres lesz, a programunk saját weboldalt kap.

Működés

A Mozaik Adománybolt hétfőtől péntekig minden nap nyitva tart 10-18 óráig. A délelőtti műszakban (10-14 óráig) és a délutáni műszakban (14-18 óráig) is, 2-2 védett munkaerő dolgozik szociális munkás, vagy önkéntes segítő felügyelete mellett.

A munkák elvégzésének koordinálása, önkéntesek szakmai irányítása, támogatott munkahelyen (üzletben) dolgozók koordinálása, a programfelelősök, és a programkoordinátor feladata. A boltban dolgozók feladata az adományok fogadása, szortírozása, árazása, eladása, pénzkezelés, vásárlók fogadása, kiszolgálása, tájékoztatása, a szállítás megszervezése. A pénztári elszámolás, a készpénzforgalom ellenőrzése a szakmai felelős – programfelelős feladata, az árubeszerzés – adományok logisztikája a programfelelős és az Alapítvány dolga. A könyvelés, forrásbevonás, pályázati munka az Alapítvány feladata, szintén alapítványi feladat közösen a programfelelőssel a PR tevékenység, és a program információk kezelése.

A Mozaik Adománybolt program szakmai alapelvei, elemei

Célunk, hogy sikerrel végigvezessük az egyént a hajléktalanellátó rendszer ezen újszerű, alternatív elemén, támogatva a megszerzett képességek gyakorlásában és megtartásában. A célnak alárendelt részfeladatok: a reális önértékelés, önismeret, önálló életviteli szokások kialakítása. Szakaszai: intenzív szakasz (6 hónap), lazább nyomon követés (3 hónap). Ezen cél érdekében programunk kiegészül több modullal, amely a fent említett cél eredményes elérésének érdekében különböző szolgáltatásokat nyújt a programban résztvevőknek.

Programunk innovatív, újfajta megközelítése a hajléktalanság problémáira adott lehetséges alternatív válaszoknak. Irányelveink közt nagy hangsúlyt kap a „dolgozzatok együtt” elv amely újfajta napi minta és rutin közvetlen átadása a lehetséges ügyfeleinknek. A „közös-sors” a látható eredmények, a tartalommal megtöltött mindennapok adrenalin lökete, amely ezt az elvet igazán életerőssé teszi.

Önkéntesség

Alapítványunk életében fontos szerepet játszanak az önkéntesek, akik napi szinten segítik munkánkat. Részt vesznek szervezetünk nagyobb kampányaiban, de a mindennapokban is. Különböző foglalkozásokat tartanak, vagy szerveznek ügyfeleinknek és az itt élő gyermekeknek. Mivel szervezetünk regisztrált önkéntes fogadó szervezet és a European Voluntary Service programban is részt vesz, így folyamatos a részvételük a szervezet életében. Nagyon fontosnak tartjuk, hogy az Adománybolt programban is részt vállaljanak és segítsék a bolt üzemeltetését. Az Adománybolt programunk kapcsán a támogatott időszak lejártával az önkéntesek segítsége, maga az önkéntesség méginkább felértékelődik és még fontosabbá válik.

Humánszolgáltatás – tanácsadás modul

Ez a modul nem csak kimondottan az Adománybolt programhoz köthető, hanem általánosságban az Alapítványunk szakmai – fejlesztő munkájának az alapját képezi. Ám meg kell jegyezni, hogy e programunkban a leghangsúlyosabb a modulok egymásra épülése és a szakmai munka folyamata.

1. Információs szolgáltatás

Egyrészt a munkaerő-piaci résztvevők, szereplők informálása a pályázatba bevont személyek képzéséről - fejlesztéséről, a szolgáltatás tevékenységéről. Másrészt információs tevékenység az ügyfelek munkaerő-piaci tájékozottságának javítása érdekében.

2. Munkavállalási tanácsadás

A munkavállalás szempontjából bizonytalan ügyfelek egyénre szabott szolgáltatása, melynek során a tanácsadó segít a munkavállaláshoz kapcsolódó értékek, képességek, készségek feltárásában, a munkaerő-piaci célok kidolgozásában, és az ezekhez kapcsolódó tennivalók összeállításában, az állást keresőknek a legmegfelelőbb munkaterület megtalálásában.

3. Képzési tanácsadás

A képzés előtt álló érdeklődő, a tanácsadóval folytatott egyéni beszélgetése során segítséget kap a későbbi munkavállalás szempontjából értékes érdeklődési köreinek számbavételéhez, önismeretének mélyítéséhez. Az érdeklődési iránynak megfelelő információt kaphat arról, hogy hol és milyen iskolarendszeren belüli és azon kívüli képzési forma elsajátítására van lehetőség, milyen eséllyel pályázhat az általa elképzelt képzési formába. A határozott tanulási szándékkal rendelkező álláskeresők vagy egyéb álláskeresők a képzési lehetőségekről, a konkrét képzés kiválasztásához kaphatnak részletes felvilágosítást. A képzésben való részvétel feltételeiről, a képzést követő elhelyezkedési esélyekről, ismert lehetőségekről egyéni beszélgetés során tájékozódhatnak az érdeklődők.

4. Csoportos álláskeresési tanácsadás

Az álláskereső tréning célja, hogy az ügyfelek munkába állását elősegítse, ezáltal – a munkaerő piaci igények figyelembe vételével – hajléktalan embereket a munka világába visszasegítse.

Működése minden héten 2 órában, előre meghatározott időpontban zajlik, figyelembe véve a modulba bevont ügyfelek munkaidő beosztását, illetve más a KÉSZ program által nyújtott szolgáltatásokat.

Célcsoportunk azok a programba bevont ügyfelek, akik vállalták, hogy kilépnek a programunk során a munkaerőpiacra, de nem rendelkeznek szükséges ismeretekkel és kellő gyakorlattal álláskeresés terén. Fontos ügyfeleink motiváltsága az álláskeresésben, alkalmasnak kell lenniük azonnali munkavállalásra, rendelkezniük kell reális célokkal.

E tréningnek az egyik legfontosabb feladata, hogy képessé tegye a résztvevőket arra, hogy „el tudják adni” magukat, megtanulják azokat a technikákat, amikkel sikeresek lehetnek egy állásinterjúban.

Főbb elemek: Önéletrajz írása, azok fajtái, formai követelményei, motivációs levél írása, álláslehetőségek forrásai, digitális kompetencia fejlesztése (magabiztos számítógép kezelés), internet használat (megtanulhatják kiszűrni a „kamu” állásajánlatokat), telefonálási technikák, felkészülés az interjúra.

A tréning gyakorlatorientált és interaktív módon zajlik, hiszen az a legfontosabb, hogy az állásinterjúra felkészülten és magabiztosan érkezzen a leendő alkalmazott.

A klienseinkkel a kapcsolatfelvétel általában az alapszolgáltatások igénybevételére irányuló tájékoztató alkalmaival történik. A szükségletek felmérését követően tisztázódik, hogy egy adott kliens kapcsán milyen fejlesztési folyamatra, együttműködésre van szükség.

Az ellátói alapszolgáltatásba került klienseink közül az információs szolgáltatást igénybevevők egy részének a szükségletei már ezen a szinten kielégülnek. A többieket „továbbléptetjük” a helyzetüknek, készségeiknek megfelelő fejlesztési modulok irányába.

A munkatapasztalattal nem rendelkezőknek, és a régtől fogva munkát nem végzőknek az Alapítványunk programjaiban biztosítunk lehetőséget rövidtávú tapasztalatszerzésre próbamunka, illetve támogatott foglalkoztatás formájában. Ebben van kiemelt szerepe a Mozak Adománybolt programnak.

Foglalkoztatási modul

Terveink szerint, és jelenlegi gyakorlatunkban az Adománybolt programunkban a támogatott ügyfeleink száma hat havonként 4 fő, heti 20 órában foglalkoztatott, megbízási szerződéssel váltott mun-

karendben. Ügyfeleink az alapellátottjaink köréből történő kiválasztás után az adományboltban kialakított védett munkahelyen helyezkednek el, ezzel elősegítve és megkezdve a visszailleszkedést. Megfelelő munkát találni a hajléktalanná válás megelőzésének és a hajléktalanná vált emberek reintegrációjának egyik kulcskérdése. A hajléktalanná váló emberek a személyes kapcsolataik elvesztésével a munkaerőpiacon behozhatatlan hátrányba kerülhetnek. Mind a hajléktalanság, mind a munkanélküliség összetett lelki trauma, amely a személyiséget súlyosan megterheli. Elvész az anyagi biztonság, átalakul az egész életmód, a munka hiányában megszűnnek az emberi kölcsönhatások, kihívások, ingerek, amelyek a személyiség egyensúlyát biztosítanák és ügyeinek, törekvéseinek adtak. Romlik az önértékelés, csökken a teljesítőképesség, gyakoribb a depresszív reakció. Ezek a tünetek jelentősen nehezítik az új munkahely megtalálását a beilleszkedést az új körülmények között. Márpedig programunk célja, hogy a támogatott időszak alatt felkészüljenek ügyfeleink, és a védett munkahelyet elhagyva a munkaerőpiacon találjanak maguknak állást.

Az ügyfeleink megbízási díjának összege a mindenkori minimálbér alapján kerül kiszámolásra, illetve ez alapján arányosítva.

A foglalkoztatási modulban folyamatosan jelen van a két 20 órában foglalkoztatott szociális munkás, aki az ügyfelekkel folyamatosan együtt dolgozik, váltott napokon.

Lakhatási modul

A program fontos eleme a támogatott lakhatás, kiegészítve ezzel a védett munkahely program modult. Ügyfeleink támogatására két lépcsős szakmai programot dolgoztunk ki. A támogatott időszakban egy budapesti átmeneti szálló szolgáltatja a szállást, a második szakaszban pedig önálló lakhatási forma a cél.

Klienseinknek a támogatásként a térítési díj mindenkori összegét, illetve előtakarékosági támogatást kapják. Az előtakarékoságot a Menedékház Alapítvány telephelyén a program végéig gyűjtjük zárható széfben, igény esetén betétszámlakönyv formájában. Az ügyfeleknek minden hónapban az alapítvány egy kimutatást nyújt az aktuális előtakarékosági számláról. Már az első szakasz második felében megkezdődik a tényleges albérletkeresés, amit teljes mértékben az ügyfeleinkre bízunk, szükség esetén természetesen segítünk. Mindenképpen tájékoztatjuk őket arról, hogy milyen mértékű támogatást kapnak még a hátralévő idő alatt. Előnyben részesítjük azokat a megoldásokat, amikor ügyfeleink olyan albérletet választanak, ahova legalább egy támogatott társával együtt költöznek. Az első hat hónap elteltével ügyfeleinknek elegendő előtakarékosággal kell rendelkezniük ahhoz, hogy akár a felmerülő kauciót is ki tudják fizetni. A program második lépcsőjeként intézményunktől teljesen független, önálló lakások fenntartására dolgoztunk ki szakmai programot. Ezalatt egyre nagyobb önállóságra motiváljuk a volt lakóinkat, már csak a bérlemény fennállását és a közüzemi díjak befizetését kell igazolniuk. Havi két alkalomra csökkentjük a szociális munkás jelenlétét az albérletekben. A bérleményekért az alapítvány semmilyen felelősséget nem vállal, csak támogató, szakmai segítséget ajánl fel az ingatlan bérbeadójának. Természetesen a program minden lépését az esetfelelős szociális munkás naprakészen adminisztrálja az arra kijelölt dokumentumokon, úgy hogy az ügyfelek, és minden érintett számára hozzáférhető legyen.

A modult koordinálja a programban szerepet vállaló két szociális munkás, két-két emberrel folyamatosan dolgozva. A modul az egyéni esetkezelésen túl segítséget, támogatást nyújt a költözéssel, a lakhatási lehetőségekkel, kiköltözéssel, program lezárásával kapcsolatosan felmerülő kérdések megoldásában.

Egyéni esetkezelésben - együttműködve a javaslattevő szociális munkással- lehetőséget ad arra, hogy az ügyfelekkel közösen a felmerülő problémákat átbeszéljék, a lakhatási lehetőségek felkutatásához újságot, internetes hozzáférést, telefon használati lehetőséget biztosít. Ezek az alkalmak előre meghatározott időpontban zajlanak, és a programban részt vevőknek kötelező a megjelenés. A szociális munkás az időpontok megjelölésénél figyelembe veszi a munkabeosztást és az egyéni szükségleteket, és folyamatosan egyeztet a javaslattevő szociális munkással.

Ezenkívül, előre meghatározott rendszerességgel csoportfoglalkozást is vezet mindenki számára, aki részt vesz a programban. Ezekon az összejöveteleken az összes ügyfél beszélhet a felmerülő problémákról, támogatást kaphat a többi programban részt vevő ügyféltől, saját élményeket dolgozhatnak fel közösen.

A lakhatási támogatás összege egy emberre vetítve havonta 30. 000. HUF, amelynek összege az egyéni esetkezelő szociális munkás javaslatára havonként változhat.

Összefoglalva

Szolgáltatási – ellátási tapasztalataink szerint a hajléktalanok egy részénél az intézményen kívüli lakhatásának feltétele egy jól átgondolt és megszervezet, védett foglalkoztatási közeg, amely fokozatos átmenetet, azaz felkészülést biztosít a nyílt munkaerőpiaci érvényesülés, és ezen keresztül a társadalmi integráció irányába.

E tapasztalatokra alapozva dolgoztuk ki a Mozaik Adománybolt programját és vállalkozási profilját. Programunk magában foglal olyan humánszolgáltatásokat és eszközöket, melyek a munkavállalási képesség, a normál polgári életvitel erősítését szolgálják, illetve a többségi társadalom értékeit, normarendszerét közvetítik.

Számításaink szerint az első félévben a Mozaik Adománybolt önfenntartóvá válik, így több támogatott – védett munkahelyet lesz képes biztosítani. Egyéb források bevonásával, bővítési lehetőségek is a céljaink között szerepelnek, akárcsak egy állandó elköteleződött vásárlói kör kialakítása. E vásárlói kör fokozott jelentőséggel bír programunk kapcsán, mivel hidat képez a társadalmi és szociális kapcsolatok vonatkozásában.

Bizakodóak voltunk annak kapcsán, hogy programunk széleskörben támogatásra talál, és minta értékűvé válik. Ezek a bizakodások és remények napjainkban igazolódni látszanak.

Felhasznált források

- Menedékház Alapítvány, Mozaik Adománybolt programjának működési terve
- Mozaik Adománybolt szakmai terv 2012
- Mozaik Adománybolt megvalósítási és működési tapasztalatai 2012

A KÖR bezárult

Az Útirány Egyesület a Munkaerő-piaci Esélyegyenlőségért 2010. október 1. és 2012. március 31. közötti időben valósította meg Poroszlón a TÁMOP-5.3.1-C-09/2-2010-0021 azonosítószámú, „KÖR – Kulcsképeség-fejlesztés, Önállóság, Rugalmasság” elnevezésű programját. Egyesületünk a program céljaul azt tűzte ki, hogy a Poroszlón, valamint vonzáskörzetében élő, 41 fő, 18-55 év közötti, alacsony iskolai végzettséggel, elavult, nem piac képes szakképesítéssel rendelkező, inaktív személyek számára olyan tréningeket szervez, amellyel felkészülnek az álláskeresésre, esélyessé válnak a munkaerő-piacra történő visszatérésre, valamint a megszerzett állás megtartására. A meghirdetett program iránt nagy érdeklődés mutatkozott. Ezt bizonyította az is, hogy a programba bevont 41 fő közel 130 jelentkező közül került kiválasztásra. A célcsoport kiválasztásában résztvevő szakemberek munkájának köszönhetően a bevonásra került 41 fő közül nem morzsolódott le senki a programból, sikeresen teljesítette a kitűzött célt. A célcsoport tagjai Poroszlóról, Tiszafüredről, Abádszalókról, Kunhegyesről, Tiszanánáról, Újlőrincfalváról, Borsodivánkáról utaztak naponta Poroszlóra a képzés ideje alatt, azonban a résztvevők nagytöbbsége Poroszlóról került a programba.

A 41 fő bevonása 2 ütemben történt meg. Számukra az orvosi vizsgálat, szerződéskötés után 2 hónapos tréning következett. Ebben volt önismereti-, konfliktuskezelő-, tanulás-módszertani tréning, emberi- és munkajogi ismeretek oktatása, megismerkedhettek az álláskeresési technikákkal, megtanultak önéletrajzot és motivációs levelet írni. A tréningek után 4 hónapon keresztül a Segéd-kezek programelem résztvevőinek lehetőségük nyílt munkatapasztalat szerzésre. Ennek során különböző intézményeknél, cégeknél tekinthettek bele a különböző munkafolyamatokba, nemcsak Poroszlón, hanem többek között Tiszafüreden, Hevesen, Abádszalókon, Újlőrincfalván, Tiszanánán is. A Cyber-klub programelem résztvevők számítógépes oktatásban részesültek, melynek végén 4 modulós ECDL vizsgát tettek. A 6 hónapos képzést illetve munkatapasztalat szerzést követően még 6 hónapos utánkövetést biztosítottunk a programrésztvevőknek. Ennek ideje alatt munkatársaink segítettek az álláskeresésben, az állásinterjúra való felkészülésben. Irodánkban lehetőségük nyílt az álláskeresőknek internet valamint telefonhasználatra is.

A program sikerét mutatja, hogy a program végére 16 fő rendelkezett munkaszerződéssel, 2 fő kezdte el tanulmányait érettségi bizonyítványt adó felnőttképzési rendszerben, 2 fő pedig vállalkozási ismeretek képzésre iratkozott be.

A programrésztvevőknek az is nagy segítséget jelentett, hogy a képzésen, illetve munkatapasztalat szerzésen töltött napokon 2000 Ft képzés alatti megélhetési támogatásban részesültek, valamint az útiköltséget is térítettük számukra.

A program költségvetése 41.960.295 Ft volt. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

„Főbejárat”

a TÁMOP-5-3.3.-08/2-2009-0010 projekt bemutatása

Főpályázó: *Rehabilitációs Foglalkoztatási és Szociális Szolgáltató Nonprofit Közhasznú Kft.*
(4030 Debrecen, Bégány u. 4.)

Konzorciumi partner: *Periféria Egyesület (4400 Nyíregyháza, Eötvös u. 1.)*

Megvalósítás ideje: 2010. május 1.–2012. április 29.

Támogatás összege: 55.055.850 Ft

Szükségletfelmérés készült Nyíregyházán 2009. szeptemberben a Periféria Egyesület és Debrecenben a RefoMix Nonprofit Kft. ügyfelei körében. A szükségletfelmérés célja volt: feltérképezni a két település szociális ellátórendszerének, lakásállományának, munkaerő-piacának helyzetét, illetve megismerni a két intézménnyel kapcsolatban álló hajléktalan emberek élethelyzetét, jövedelmi, foglalkoztatási, foglalkoztathatósági, egészségi, lakhatási helyzetét. A felmérés eredményeire alapozva készült el a „Főbejárat” elnevezésű projekt, mely a két városban konzorciumi együttműködésben valósult meg. A két helyszínen azonos programelemekkel, párhuzamosan valósult meg a projekt, tartalmi eltérés csak az ügyfelek részére szervezett csoportfoglalkozásokban, azok időtartamában, és tematikájában volt.

Projektelemek:

- Projekt meghirdetése, toborzás, kiválasztás
- Ügyfelek felkészítése, tematikus csoportfoglalkozások
- Kiválasztás, egyéni fejlesztési tervek elkészítése
- Közösségi programok
- Képzés
- Lakhatásba jutás
- Foglalkoztatásba kerülés
- Települési koordináció megszervezése
- Utánkövetés

Projektben dolgozó szakemberek:

Rehabilitációs Foglalkoztatási és Szociális Szolgáltató Nonprofit Közhasznú Kft.:

Projektmenedzser: Blaskó Szilvia

Szakmai vezető: Tóth Ferencné

Pénzügyi vezető: Sándor Erzsébet

Szociális munkások: Szilágyi Jánosné, Szincsák Judit, Ander Annamária

Lakhatási és foglalkoztatási referens: Markosné Dobos Katalin,

Periféria Egyesület:

Szakmai és pénzügyi kapcsolattartó: Somogyiné Katona Anikó, okleveles szociálpolitikus

Szociális munkás: Pogácsás Mihály, szociális munkás

Lakhatási és foglalkoztatási referens: Szenes Zoltán, okleveles egészségügyi szociális munkás
Jogász: Dr. Marsi Edit ügyvéd
Pszichológus: Jámbor Csilla, tanácsadó szakpszichológus
Pszichológus: Jasku Henrietta, klinikai szakpszichológus
Projektasszisztens: Szilágyi Gábor

A projekt célja

A szegénység – és a társadalmi kirekesztődés csökkentése a hajléktalan emberek foglalkoztatásban való részvételével, lakhatási és szociális helyzetük javításával. A hajléktalan emberek társadalmi és munkaerőpiaci integrációjának segítése a programban képzettségük fejlesztésével, OKJ-s szakmai képzésben való részvétellel valósult meg.

Meghirdetés, feltételek, kiválasztás

A Főbejárat projekt, komplex szemléletével és célzott szolgáltatásaival, képes (volt) mélyreható változásokat eredményezni a bevont ügyfelek életében. A korábbi lakhatási projektekkel ellentétben a lakhatási problémák megoldása mellett a foglalkoztathatósági-foglalkozási esélyek növelését célozta a munkaerőpiacon. A projekt a teljes reintegráció elérésére törekedett, mely érdekében feltételeket állított a programba jelentkező ügyfelek elé.

Lakhatási feltételrendszer:

- a támogatást megelőző 12 hónapban hajléktalanok átmeneti szállásán vagy éjjeli menedékhelyén folyamatosan, megszakítás nélkül töltött éjszakai száma a 30 napot eléri, vagy
- hajléktalan emberek tartós bentlakásos intézményében él, vagy
- utcán, közterületen, lakásként nem használható helyen él és valamelyik hajléktalan ellátóval vagy családsegítő szolgáltatást nyújtó intézménnyel legalább 30 napja – dokumentált módon -kapcsolatot tart.
- Lakhatási támogatás nyújtható továbbá annak a családnak, amely legalább 30 napja folyamatosan családok átmeneti otthonában lakik.
- A fentiekben felsorolt valamennyi csoportba tartozó személy esetében akkor nyújtható lakhatási támogatás, ha
- A támogatott személy a 18. életévet a projekt szakmai zárásáig betölti és a rá vonatkozó öreg-ségi nyugdíjkorhatárt nem érte el.
- A támogatott személy a Szociális Törvény szerinti rendszeres jövedelemmel rendelkezik.
- A támogatott személy havi nettó jövedelme, vagy az együtt költözik egy főre jutó havi nettó jövedelme nem haladja meg a minimálbér 150%-át.
- A támogatott személy a projekt keretében a foglalkoztatási helyzetének javítása céljából szolgáltatást vesz igénybe.
- A támogatott személy a lakhatás költségeiből önrészt vállal, mely lehet a bérleti díj, lakásbérleti díj, a munkásszállón fizetendő díj egy részének, illetve az ezekhez kapcsolódó kauciónak, a közüzemi díjaknak, közös költségnek a megfizetése.
- A támogatott személy rendszeres előtakarékoságot vállal, amely a lakhatási támogatás időszakában minimum átlagosan havi 5.000 Ft.
- A támogatott személy vállalja, hogy a lakhatási támogatás lejártá után önálló lakhatását meghatározott ideig önerőből fenntartja.

- A támogatott személy vállalja az egyéni fejlesztési tervben rögzített célok elérését, a támogató intézménnyel való együttműködést. Az erre vonatkozó Egyéni fejlesztési megállapodást megkötöi.

Foglalkoztathatósági-foglalkoztatási feltételrendszer:

- A támogatott személy, – amennyiben jogosult rá – álláskeresőként regisztráltatja magát, vagy munkaviszonnyal legalább 30 napja nem rendelkezik. Bértámogatás esetén azonban a 800/2008-as EK rendelet 2. cikk 18. pontját kell figyelembe venni, amely szerint bértámogatás csak azoknak a célcsoport tagoknak fizethető, akik a bértámogatás nyújtását megelőző 6 hónapban nem álltak rendszeres fizetett alkalmazásban, vagy
- munkaviszonnyal rendelkezik, de a képzettségi szint javításával munkavállalói státusza javítható: határozatlan idejű munkaszerződést vagy hosszabb munkaidőt vagy jobb munkakört érhet el.
- A támogatott személy a 18. életévet a projekt szakmai zárásáig betölti és a rá vonatkozó öregségi nyugdíjkorhatárt nem érte el.
- A támogatott személy vállalja az egyéni fejlesztési tervben rögzített célok elérését, a támogató intézménnyel való együttműködést. Az erre vonatkozó Egyéni fejlesztési megállapodást megkötöi.

A foglalkoztathatósági-foglalkoztatási támogatás során elérendő eredmények:

- A támogatott személynek az egyéni fejlesztési tervében rögzített eredményeket kell elérnie:

A) A képzettségi szint javítására irányuló cél esetén:

- kompetenciafejlesztésben való sikeres részvétel vagy
- általános iskolai végzettség megszerzése, vagy középiskolai végzettség megszerzése, vagy
- OKJ-s képzettség megszerzése, vagy
- fogyatékos személyek esetében betanító képzés elvégzése.
- A támogatott személynek a képzettség megszerzésére irányuló eredményt legkésőbb a program szakmai zárásáig kell érnie.

B) Munkavállalásra irányuló cél esetén:

Munkavégzésre irányuló jogviszony létesítése és fenntartása

- legalább napi 6 órában, és
- legalább 60 napot eléri munkaviszonyként, és
- maximum 4 egymást követi hónapon keresztül, és
- maximum 3 munkáltatónál,
- vagy alkalmi munkavállalói kiskönyvvel legalább 45 nap munkaviszony elérése 4 egymást követő hónapon keresztül.

A feltételeket figyelembe véve, törekedtünk a „Főbejárat” projektet a lehető legszélesebb körben meghirdetni Nyíregyházán és Debrecenben is. Célzottan szólítottuk meg az életvitelszerűen utcán, a hajléktalan-ellátás intézményeiben, illetve családok átmeneti otthonaiban élő hajléktalan embereket.

Többfordulós kiválasztás során szűkítettük le a bevonandó ügyfelek körét. A fent felsorolt bevonási feltételek már önmagukban csökkentették a jelentkezők számát. A bevonható klienseknek mindkét helyszínen készség- és kompetenciafejlesztő csoportfoglalkozásokat szerveztünk. A közös munka során fény derült a kliensek motivációs szintjére, illetve a fejlesztendő készségeikre.

Tematikus csoportfoglalkozások Debrecenben

A foglalkozások időpontjai: 2010. október-november hónap

A tematikus foglalkozások célja:

- Önértékelés erősítése, tanulási képességek, készségek fejlesztése
- Személyes és kapcsolati erőforrásaik feltérképezése, tudatosítása
- Önérvényesítő és konfliktuskezelő képességeik fejlesztése
- Motivációjuk és elköteleződésük erősítése a programhoz való viszonyukban
- Szociális kompetencia erősítése
- Tolerancia erősítése, beilleszkedés segítése
- Alkalmazkodás és együttműködő készség fejlesztése

A foglalkozások dinamikája: A tagok közül még senki nem vett részt korábban ilyen jellegű foglalkozásokon, ezért teljesítményszorongás és kíváncsiság jellemezte kezdetben a tagok viselkedését. Az első foglalkozás során kialakult oldott légkör, megfelelő nyitottság lehetővé tette az egymás iránti figyelem, empátia megélését. A kezdeti lendület, érdeklődés végig megmaradt a két hónapos foglalkozások során.

A résztvevők lassan hozzászoktak a rendszeres időtöltés-munkavégzés feltételeihez, valamint a folyamatos figyelemmel járó, elfoglaltságot jelentő keretekhez.

Az érdeklődés felkeltését a folyamatos visszajelzések, az egyéni hozzászólások segítették, növelte a csoport légkör pozitív kialakítását a kiscsoportos és páros munkavégzés utáni nagycsoport előtti megbeszélés.

Az egyéni visszajelzések az önbecsülés, önértékelés növelését biztosították.

A tapasztalatok megosztása, a szituációk feldolgozása, a konfliktusok lehetséges megoldásainak megbeszélése az egyéni életutak alakítását tették lehetővé.

A legnépszerűbb témák a foglalkozások során:

- Egymást megismerő, személyiséget, saját magukat bemutató gyakorlatok
- Eddigi életutak, sorsok
- A szociális környezet bemutatása
- Empátiás gyakorlatok
- Erős oldalaim, gyenge oldalaim
- Képességek, amiket fejleszteni szeretnék
- Egyéni életút megtervezése
- A tanuláshoz való viszony, felkészülés a tanulásra
- Értékek a világban, tanulásban, saját értékrendszerem mostanáig
- Konfliktusok és azok kezelése, szituációs gyakorlat

Tematikus csoportfoglalkozás Nyíregyházán

A foglalkozások időpontja: 2010. július-szeptember

Álláskeresési kompetenciafejlesztés (75 óra)

Célja: A résztvevők számára megfogalmazásra kerüljön személyes profiljuk, melyhez munkakör típusok feleltethetők meg. Fontos, hogy reális képet kapjanak a munkaerő-piaci folyamatokról, felkészítést kapjanak az állásmegtalálás módszereiről, állásinterjún történő részvételről.

A strukturált csoportfoglalkozás kötött felépítésű volt, egy előre meghatározott időtartamra összeállított tematikus játék-, illetve gyakorlatsort jelentett. A foglalkozásokon lehetőség nyílt egymás

véleményének, gondolatainak különböző feladatokon, irányított beszélgetéseken keresztüli megismerésére, új tapasztalatok, ismeretek megszerzésére.

Személyes hatékonyság (76 óra)

Célja: a résztvevők számára a mindennapi életben használt kompetenciákat fejleszteni, elsődlegesen kapcsolatfelvétel-, és tartás, társas érintkezés. Munkavégzéshez szükséges kulcskompetenciák definiálása, gyakorlása, melyek a munkahelymegtartást segítik. Cél a hosszú távú gondolkodás, öngondoskodás előmozdítása, a kliensek kifejezőkészségének, beszédtechnikájának fejlesztése.

A csoportfoglalkozások során nagy hangsúly helyeződött a dramatikus eszközök alkalmazására, szerephelyzetek begyakorlására, a tervszerű és átgondolt életvitel és családi gazdálkodás megvalósításának elsajátítására. A foglalkozásokon tapasztalati tanulásra épülő élménypedagógiai, illetve „kalandterápiás” módszerek is alkalmazásra kerültek.

Ügyfelek kiválasztása a projektben való részvételre, egyéni fejlesztési tervek készítése

A felkészítő szakasz végén az abban részt vevő szakemberek tapasztalata alapján választottunk ki Nyíregyházán 5, Debrecenben 15 klienst, akikkel egyéni fejlesztési tervet készítettünk, így ők lettek a projektben részt vevő ügyfelek. Az egyéni fejlesztési terveket személyre szabottan, az egyéni élethelyzeteket, készségeket, motivációt figyelembe véve készítették el az ügyfelekkel a velük dolgozó szakemberek.

Közösségi programok

Ügyfeleink a program ideje alatt közösségi programokon vettek részt. Mindkét megvalósító intézmény három alkalommal szervezett ilyen jellegű összejöveteleket a programban részt vevő ügyfeleknek. Egy alkalommal a két szervezet közösen szervezett egész napos kirándulást Nyíregyházán.

A programok szervezésénél figyelembe vettük az ügyfelek érdeklődési körét, és lehetőség volt a családtagjaiknak is részt venni a rendezvényeken. A közösségi programok magába foglalták a kötetlen beszélgetések, az étteremben elfogyasztott étkezések, a kulturális, szabadidős összejövetelek lehetőségét. A mindennapi feladatokon, a formális találkozókon, megbeszéléseken túl ezek az alkalmak jó lehetőséget biztosítottak arra, hogy kötetlenebb keretek között egymást közelebbről megismerjék, mind a programban dolgozó szakemberek, mind az ügyfelek.

Képzés

A programban részt vevő ügyfelek 2010. december 01.-től képzésben vettek részt, melyet a debreceni székhelyű Sillabusz 2000 Kft. szervezett. A képzés felnőttoktatási rendszerben zajlott, hétfőtől-péntekig, 8-15 óráig. A nyíregyházi ügyfelek a képzőhelyszínre vonattal, és autóbusszal jutottak el. A képzés ideje alatt az Észak-alföldi Regionális Munkaügyi Központ Nyíregyházi Kirendeltsége utazási támogatást biztosított részükre. A képzés időtartama 8 hónap volt. Ezen időszak alatt az ügyfelek három OKJ-s szakmát szereztek: Takarító, Takarítógép-kezelői, és Parkgondozó (300-300 és 400 órában).

Mindhárom képzést vizsgával zárult, mely írásbeli, szóbeli és gyakorlati részből állt. A takarítói és takarítógép-kezelői vizsgák a képzőhelyszínen valósultak meg. A parkgondozói tanfolyam speciálisabb volt, e képzés nagyszámú gyakorlatra épült. A gyakorlati helyszín a Debrecenhez tartozó Pallagon, egy mezőgazdasági szakközépiskolában volt, és vizsgahelyszínül is ez a létesítmény szolgált. A programban részt vevő ügyfelek a képzési modulokat lezáró vizsgákat nagyon jó eredménnyel teljesítették.

Képzéssel kapcsolatos tapasztalatok:

- Az ügyfeleknek nem okozott nagyobb nehézséget a tanulás, annak ellenére, hogy a legtöbbben sok éve tanultak utoljára.
- A család, gyerekek, otthoni teendők mellett is motiváltak voltak a sikeres vizsgára való felkészülésben.

- A projektbe Nyíregyházán bevont ügyfelek 8 hónapon keresztül napi rendszerességgel jártak Debrecenbe, ez az előzetes feltételezéssel ellentétben, nem jelentett problémát.

Lakhatás

A projektben – egyik fő elemként – az ügyfelek (utcáról, intézményből) lakhatásba kerültek. A lakhatás időszaka 2010. decemberében kezdődött, mind a nyíregyházi, mind a debreceni ügyfelek esetében. A 20 ügyfél folyamatosan költözött lakhatásba, amikor megtalálták a megfelelő albérletet. Az ügyfeleknek a felkészítő időszakban szervezett csoportfoglalkozások tematikájában többek között lakhatásra felkészítő témák is voltak, ezáltal segítve a lakhatási időszakra történő felkészülést, az esetleges nehézségek leküzdését, problémák elkerülését.

A klienseknek albérletkeresésben segítséget nyújtott a velük dolgozó szociális munkás, illetve a lakhatási és foglalkoztatási és lakhatási referens. Ebben rendelkezésükre állt a projekt keretében kialakított Tanácsadói iroda és annak infrastruktúrája Nyíregyházán és Debrecenben is.

Az ügyfelek a bérlemények tulajdonosaival Bérleti szerződést kötöttek. A megállapodás háromoldalú volt, az ügyfeleket bevonó intézmény (Refomix Kft., Periféria Egyesület) is részt vett benne. A Bérleti szerződéseket a projektbe bevont szakemberként dolgozó jogász készítette Nyíregyházán és Debrecenben is.

A projektben részt vevő ügyfelek lakhatási támogatásban részesültek az útmutatóban előírt szabályok szerint. A lakhatási támogatás minden ügyfél esetében más-más hosszúságú volt, attól függően, mikor találták meg a megfelelő lakhatási lehetőséget. Lakhatási támogatás nyújtására Nyíregyházán és Debrecenben is 2010. december 1. és 2011. július 31. között volt lehetőség. Minden ügyfél számára az első hónapban a támogatás mértéke az albérleti díj 2/3-ad része volt (rezsiköltséget a projektben nem lehetett támogatni). Az ezt követő hónapokban egyre nagyobb részt kellett vállalniuk az albérleti díj fizetésében. A támogatás mértéke folyamatosan csökkent.

Célunk volt, hogy az ügyfelek olyan albérletbe költözzenek, amelyet jövedelmükhöz mérten fenn tudnak tartani, (alacsony fenntartási költséggel működő ingatlanok).

A projektben kötelező elő-takarékossági elem is volt a támogatott lakhatás időszakában, melyet takarékbetétkönyvbe történő havonkénti befizetéssel teljesítettek az ügyfelek. Erre a számlára minden hónapban átlagosan 5000 Ft-ot helyeztek el.

A program a lakhatási támogatást követően 2011. augusztusban, egy hónapos önálló lakhatással folytatódott, melyet az ügyfeleknek már a támogatás nélkül kellett megvalósítaniuk. A lakhatási támogatást követően az elő-takarékosság keretében gyűjtött pénzt az ügyfelek szabadon felhasználhatták. Ez az összeg nagyban segítette az önálló lakhatás teljesítését.

A lakhatással kapcsolatos tapasztalatok:

- nehéz volt olyan bérbeadót találni, aki eleget tud tenni számlaadási kötelezettségének,
- a klienseink igényei és elképzelései nagyon eltérőek voltak a lakás méretét, komfortfokozatát, rezsiköltségét, bérleti díját illetően
- az ügyfelektől az albérleti díj, rezsiszámlák kifizetése és a megélhetés egy hónapra történő tervezése nagyon racionális pénzbeosztást kívánt.
- A lakhatással kapcsolatos problémák megoldását a szociális munkás és a referens életvezetési tanácsokkal segítette.
- Az ügyfelek és a bérbeadók közötti kapcsolattartást a szociális munkást és a lakhatási és foglalkoztatási referens nagymértékben segítette.

A program során az elő-takarékossági kötelezettséget, és az önálló, támogatás nélküli lakhatást mindegyik ügyfél teljesítette mind Debrecenben, mind Nyíregyházán.

Lakhatásban és munkában tartást segítő csoportfoglalkozások Nyíregyházán

Csoportfoglalkozások időpontja: 2011. április-december

A program része volt a pszichológiai csoportfoglalkozások tartása is. Cél volt: hogy a résztvevők minél hatékonyabban végezzék el a továbbképzéseket, kialakuljon és fennmaradjon a motivációjuk a programban való maradáshoz, valamint segítsük a munkaerőpiacra való beilleszkedésüket, elhelyezkedésüket, ezzel biztosítva aktív, önálló egzisztenciájuk megteremtését.

A csoport tagjai nagyon különböztek abban, hogy milyen családi és támogató háttérrel rendelkeznek, milyen az alapképzettségük, tanulási képességük. Ez a differenciálódás részben segítette, részben nehezítette a csoportfolyamatokat (heterogén csoport – eltérő nehézségek, egyéni problémamegoldó eszközök alkalmazása, különböző élettapasztalatok, hozzáállás volt tapasztalható). Bizonyos helyzetekben szükség volt arra is, hogy ki-ki személyre szabott segítséget kapjon, így kiegészítettük a csoporttal való munkát személyes konzultációval is.

Mivel az első csoportfoglalkozások a képzés szakaszában indultak, ezért ebben az időszakban elődleges fontosságú volt a *tanulási teljesítmény és motiváció fokozása, az együttműködési lehetőségek kialakítása, megalapozása, a tagok közötti kölcsönös segítségnyújtás megteremtése és az elfogadó légkör kialakítása*. A tanfolyamok sikeres elvégzéséhez tanulási technikákkal kapcsolatos tanácsokat, gyakorlati dolgokat kaptak a csoporttagok, amelyeket be tudtak építeni a tanulási szokásaik közé, hatékonyabbá téve az elsajátítási folyamatokat, a vizsgaeredményeket. Ebben a szakaszban igyekeztünk, hogy minden ügyfél számára egyéni célok is kerüljenek megfogalmazásra, amely a motivációjukat, a programmal kapcsolatos hozzáállásukat javította. Elindult ezzel egy előregondolkodás, jövőre fókuszálás a munkakereséssel kapcsolatosan.

A következő szakasza a csoportoknak a nyári szünetre esett, az ügyfelek már túl voltak a vizsgákon, még a munkakeresés holt szezonjában voltak, ezért arra fókuszáltunk, hogy közös együttgondolkodás segítségével ki-ki találja meg a *sámára leghatékonyabb munkakeresési módot és eszközöket*. Ehhez a szociális munkás és a referens segítségével elkészített önéletrajzok álltak az ügyfelek rendelkezésére. Mivel ebben is eltérő tapasztalataik voltak, könnyű volt a csoportot együttműködésre, hatékony tapasztalatszerésre buzdítani. A munkaerőpiacra való bekerülésnél elsősorban az okozott nehézséget, hogy jelenleg a munkaerőpiacon limitált elhelyezkedési lehetőség van, így a csoportos beszélgetések alkalmával a személyes motivációt és kitartást is erősíteni kellett.

A harmadik szakasz a *munkahelykeresés és találás aktív szakasza* volt, amely együtt járt a saját egzisztencia megteremtésének szakaszával is. Ez a periódus már több *negatív érzelmet, frusztrációt és jövőtől való félelmet* is gerjesztett, amelyek kezelése elsődleges szempont volt. Ekkor már nagyobb bizalom volt a csoporttagok között, így az érzések megosztása is könnyebb volt. Ebben az utolsó szakaszban szintén nagyobb szükség volt az *egyéni problémamegoldó beszélgetésekre* is, amelyek személyes témákat, családdal kapcsolatos érzéseket, nehézségeket, a jövővel kapcsolatos bizonytalanságokat igyekeztek kezelni.

Szociális munka a projektben

A programban jelentős szerepe volt az esetfelelős szociális munkásoknak. Mivel a projekt több szakaszból állt, a különböző időszakokban más és más feladatok hárultak a szociális munkásra.

A szociális munkás feladatai a projektben:

- Szociális ügyintézésben való segítségnyújtás,

- Kapcsolattartás a képző intézménnyel,
- Kapcsolattartás a projektben dolgozó lakhatási és foglalkoztatási referenssel,
- Albérletkeresésben történő segítségnyújtás,
- Főbérnökkel történő kapcsolattartás,
- Lakhatással kapcsolatok költségek kiegyenlítésének nyomon követése,
- Az ügyfelek lakhatásban maradásának segítése,
- Mentális, életvezetési tanácsadás,
- Adminisztráció vezetése,
- Munkahelykeresésben segítségnyújtás az ügyfeleknek,
- Utánkövetés, az ügyfelek élethelyzetének figyelemmel kísérése.

A felmerülő problémákra a segítő szakember a legjobb tudása szerint igyekezett személyre szabott segítséget adni. A szociális munkás felé irányuló pozitív bizalom és jó kapcsolat is segítette ezt a folyamatot.

A lakhatási és foglalkoztatási referens tapasztalatai

A TÁMOP-5.3.2-08/1-2008-0001 azonosító számú, Hajléktalan emberek társadalmi és munkaerőpiaci integrációjának szakmai és módszertani megalapozása FogLak projekt lehetővé tette a TÁMOP 5.3.3-as projekteket megvalósító szervezetek számára, lakhatási és foglalkoztatási referensek alkalmazását.

A referensek feladatai:

- Részvétel az adott szervezetek hajléktalan emberek társadalmi integrációs projektjének tervezésében, megvalósításában.
- Részvétel a kiemelt projekt regionális és országos eseményein: foglalkoztatási/lakhatási regionális szakmai műhelyeken évente 10 alkalommal, szakmai napokon évente két alkalommal, valamint továbbképzéseken.
  1. A felnőttképzési rendszerben regisztrált műhelyeken a problémák felvetése, tapasztalatok megosztása, sikerek nyilvánossá tétele.
  2. A szakmai napokon a hajléktalan-ellátó szakma véleményének képviselése. A rendezvények regionális szinten szerveződő kerekasztalok, amelyek - a települési koordinációhoz hasonlóan – a hajléktalan-ellátáshoz közel álló fontos szervek (egészségügy, rendőrség, közterület, stb.) kapcsolódási pontjai.
- Havi adatszolgáltatás a TÁMOP-5.3.3. projektbe bevont kliensekről és támogatásukról a kiemelt projekt megvalósítóinak, ill. a regionális koordinátoroknak.
- Kapcsolat a Munkaügyi Központ kirendeltségével, egyéb szakmai együttműködő szervezetekkel.
- Helyi települési koordináció munkacsoportjának szervezése a regionális koordinátor segítségével.

Foglalkoztatási referens konkrét feladatai:

- képzési lehetőségek felkutatása,
- álláshelyek, munkáltatók felkutatása,
- álláskeresési lehetőségek helyi szinten: napilapok, helyi hirdetési felületek, web-lapok figyelemmel kísérése,
- munkáltatók kulcsembereivel való kapcsolattartás,

- az Észak-Alföldi Regionális Munkaügyi Központban dolgozó szakemberekkel való kapcsolattartás,

Lakhatási referens konkrét feladatai:

- panziók, albérletek, munkásszállók felkutatása
- az önkormányzati bérlet lehetőségeinek ismerete a településen
- a lakhatási támogatás nyújtási feltételeinek pontos ismerete.

A Főbejárat projektet megvalósító ReFoMix Nonprofit Közhasznú Kft. és a Periféria Egyesület munkáját 1-1 foglalkoztatási és lakhatási referens segítette. A projekt során a referensek a felsorolt feladatokat a szociális munkásokkal és a kliensekkel szoros együttműködésben látták el.

Foglalkoztatási referensként kihívást jelentett a képzetek felkutatásától a munkába állásig felmerülő valamennyi probléma megoldása, míg lakhatási referensként komoly figyelmet és munkabírást igényelt a fenntartható lakás kiválasztása, a tulajdonosokkal való tárgyalás és kapcsolattartás a lakhatási problémák kezelése, vagy a megfelelő pengzgdzdkodás elősegítése.

Tekintve, hogy szakmai elvek betartása mellett teljesítettük a projekt foglalkoztatási és lakhatási területen felállított szigorú követelményeit, úgy gondoljuk, hozzájárultunk az ügyfelek életminőségének tartós javításához.

Helyi települési koordináció

A program által kitűzött célok elérése érdekében, szükséges volt a probléma komplex megközelítése és egy minél szélesebb körű helyi együttműködés kialakítása. A helyi települési koordinációs munkacsoportok létrehozásának célja: A hajléktalan ellátástól távoli aktorok bevonásával elősegíteni az integrációt, olyan helyi szakmai együttműködések generálni, amelyek hosszútávon erősíthetik minden szereplő tevékenységét. Ezen együttműködések eredményeként a hajléktalanság problémája közügygé válhat, és a helyi közösségekben olyan szemléletváltás indulhat el, ami elősegíti a közös felelősségvállalás kialakulását és a segítő eszközök gyarapodását.

Az olyan komplex programok, mint *„Hajléktalan emberek társadalmi és munkaerő-piaci integrációját segítő programok támogatása”* című projektek, a korábbiaktól eltérően sokkal komplexebb szemléletet feltételeznek. Többek között, fontos céljuk a hajléktalanság problémáját a társadalmi diskurzus témájává tenni, ezzel elősegítve társadalmi felelősségvállalás erősítését.

A fenti cél eléréséhez széleskörű együttműködések kialakítása szükséges, ezért az együttműködés célja, hogy létrejöjjön egy olyan szoros partnerségi viszony a részt vevő szervezetek között, amelyben az erőforrások összedásával, eddig kezelhetetlen problémák megoldására nyílik lehetőség.

A települési koordinációs ülések tapasztalatai:

- A munkáltatók rendre távolmaradtak a megbeszélésektől.

A jelenlegi gazdasági környezetben a munkáltatók rövidtávon terveznek, hosszú távú elköteleződések felé jellemzően motiválatlanok, ezért azt feltételeztük, hogy munkáltatók megkeresése, a projekt előrehaladottabb állapotában talán hatékonyabb lehet. Ezen feltevésünk sajnos nem teljesült a projekt előrehaladásával. Tapasztalataink szerint a munkáltatók motiválásának leghatékonyabb eszköze, a bér és járulékköltség támogatások nyújtása, azonban a projekttervezés, megírás, elbírálás, megvalósítás hosszú időszaka miatt nehezen lehet ezeket akár évekre előre megtervezni, illetve az esetleges munkáltatók sem vállalnak kötelezettséget egy majdan, hónapok, vagy évek múlva történő foglalkoztatásra.

- A települési koordinációs ülések jó fórumai voltak a hajléktalan emberek problémáinak szélesebb körben való ismertetésére. A „Főbejárat” projektben e cél érdekében a lehető legszélesebb körben hívtuk és vártuk a megbeszélésekre az érdeklődőket.

- Az eseményt több alkalommal rendeztük meg a szociális munka BA és Egészségügyi Szociális Munka MSc képzések hallgatóinak Nyíregyházán és felhasználtuk ezeket az alkalmakat önkéntesek toborzására is. A megbeszéléseken a résztvevők aktív részvételének és nyíltságának köszönhetően előítéleteket és sztereotípiákat sikerült tisztáznunk a hajléktalan emberekkel kapcsolatban. Reményeink szerint a megbeszéléseken részt vett állampolgárok a későbbiekben, saját környezetükben fognak hozzájárulni a széleskörű szemléletformáláshoz.
- Összességében a helyi települési koordináció, önmaga alapcélját, ti.: elősegíteni, hogy a hajléktalanság problémája a társadalmi diskurzus témájává váljon, elérte.

Foglalkoztatás

2011. augusztus 1-től kezdődött az a projektidőszak, melyben a fő cél az ügyfelek foglalkoztatásba kerülése volt. Debrecenben a ReFoMix Nonprofit Kft. az általa működtetett intézményekben 5 főt foglalkoztatott takarító munkakörben 2011. augusztus 1-november 30 között. Az ügyfelek a foglalkoztatását a projekt keretében szervezett képzésen megszerzett takarító szakképzettség tette lehetővé. Nyíregyházán 2 ügyfél közfoglalkoztatásba került a programnak ebben a szakaszában. A közfoglalkoztatás során parkgondozó munkakörben dolgoztak, így tudták hasznosítani és a gyakorlatban kipróbálni a képzésben elsajátított ismereteket. Ezzel teljesültek a pályázatban vállalt indikátorok. A foglalkoztatás időszakában az ügyfelek bekapcsolódtak a munkaerő-piacra, jövedelmi helyzetük javult, ez hozzájárult lakhatásuk fenntartásához.

Tapasztalatok, eredmények

A projekt eredményei:

- A résztvevők takarító, takarítógép kezelői, és parkgondozói végzettséget szereztek.
- Intézményből/közterületről lakhatásba költöztek.
- A képzés elvégzése után 7 fő elhelyezkedett a munkaerőpiacon.
- Jövedelmi és lakhatási helyzetük javulásával társadalmi integrációjuk erősödött.

Ügyfeleink véleménye a projektről

Júlia: A lakhatásban sokat segített a program, három szakmát szerezhettem, és a megélhetési támogatás is nagyon sokat jelentett.

Jolán: Az anyaothonból albérletbe kerülhettem, kettesben lehetek a kislánnyal. Szerettem a képzésbe járni, jól éreztem magam ott. Az anyagi juttatások sokat lendítettek az életünkön.

O.V.: A program ideje alatt a támogatások által fedezni tudtam kiadásaimat. Az albérletet is kifizettem, mellette megélhetésünkre is maradt pénz. Három szakmát szereztem, a takarítói képzéssel el is tudtam helyezkedni. Iskolába is szerettem járni, jól éreztem magam a csoportban. A csoporttársakkal is kijöttem. Egy-két barátot is szereztem onnan. Élveztem a kirándulást is.

Sz-né, K.V.: A támogatásoknak köszönhetően nyolc hónap alatt sikerült mindig mindent időben kifizetnünk, az albérleti díjat és a rezsiket is. Még félre is tudtam tenni a takarékba. Szerettem tanulni is. Ennek köszönhetően most három szakmám van. Talán így jobb esélyem lesz elhelyezkedni a jövőben. Sok segítséget kaptam a szakemberektől is. Jó volt, hogy ismét hasznosnak érezhettem magamat.

K. János: Az albérleti és megélhetési támogatás nagy segítségemre volt, így a kevés jövedelemmel ki tudtam jönni a szállóról. Újra egyedül lakhattam, nem kellett szobatársaimhoz igazodni, így a tanulás is könnyebb volt. Szakmámban már hosszabb ideje nem sikerült elhelyezkedni és a korom miatt se vettek fel egyetlen munkahelyre se. Ezért nagy lehetőség volt 3 szakma elsajátítása, nagyobb eséllyel kereshetek munkát. Hosszú ideje nem tanultam már, és a korom miatt is félttem a vizsgától, jóleső érzés volt, amikor kézbe kaptam az okleveleket.

N. Ibolya: Újra kényelmesen, szűkölködés nélkül lakhattam. Az előző hónapokhoz (program előtt) képest, nehezen, de sikerült hó végig beosztanom a pénzem (megélhetési és albérleti támogatásból). Az újabb képesítségemnek köszönhetően a közmunka program során már nem az utcát jártam (nem kellett télen hidegben kint lennem), hanem az irodát takaríthattam. Nem gondoltam, hogy ötörsre sikerül levizsgáznom, ha lehetőségem lesz, szeretnék még tanulni.

Zita: Nekem nagyon jó időben jött ez a lehetőség, mert éppen akkoriban járt le a szerződésünk az átmeneti szálláson. Jó lehetőséget láttam a szakképzettség megszerzésében, de nem tagadom, az anyagi juttatások is sok segítséget jelentettek a család számára. A képzések idején sokszor nehéz volt összeegyeztetni a gyerekekkel kapcsolatos teendőket és a tanfolyami kötelezettségeket, de a párom sokat segített. Abban bízom, hogy a GYES letelte után el tudok helyezkedni egy munkahelyen, valószínűleg ez is célom. Remélhetőleg a több lábbon állás lehetősége segíteni fog abban, hogy a gyermekeinknek minél nagyobb biztonságot tudjunk teremteni.

Anikó: Én már többször megtapasztaltam, hogy egy munkahely megszerzése azon múlt, van-e a végzettségemről bizonyítványom. Én a programban ebben láttam a lehetőséget, hiszen három OKJ-s bizonyítványt nyújtó képzettséget szerezhettünk. Természetesen nem lehet elhanyagolni a lakhatásban, megélhetésben nyújtott juttatásokat sem. Jelenleg még nem találtam munkahelyet, de már látom a megoldáshoz vezető utat. Remélem, hamarosan egyre jobban fogom tudni biztosítani a gyermekek számára szükséges dolgokat. Egyébként szerintem a gyermekeim számára is példamutató volt, hogy a képzéseken jól szerepeltem, a vizsgákon szép eredményt értem el.

2012. június – július

A SINEDOMO projekt bemutatása

Az Utcai Szociális Segítők Egyesülete 2010-ben indította a különös hangzású, SINEDOMO nevű programját, melyet a TÁMOP 5.3.3. pályázati rendszerében valósított meg.

Mi volt a program célja, és mit takar ez a név?

Programunk alapvető célja, hogy az alacsony foglalkoztatási eséllyel bíró, hajléktalan, fedél nélküli emberek, öngondoskodási képességének fejlesztésével és kulcskompetenciájának erősítésével, valamint támogató szolgáltatások biztosításával elérjük, hogy a társadalom peremére került emberek is sikerrel kapcsolódhassanak be piacképes képzési/foglalkoztatási programokba. A projekt neve találon a hajléktalanságra utal. A Sinedomo latin kifejezés, és „ház nélküliséget” jelent.

Hány embert tudtak mozgósítani?

Tatabányán közel 120 fő él életvitelszerűen közterületen. A projektbe egynegyedüket, 30 főt vontunk be, előzetes, többlépcsős kiválasztást követően.

Mit kaptak ezek az emberek?

A kiválasztott 30 fő először a közösségi szociális munka felkészítő munkálatain vett részt, ahol az állás-keresést, munkavállalást segítő készségek erősítése, szociális készségek és kulcskompetencia fejlesztés, valamint alapvető számítógépes oktatás történt a szociális munka eszközeinek segítségével. Ezt követően személyiségfejlesztési, és konfliktuskezelési akkreditált képzést kaptak a Lege Artis jóvoltából. A sikeres fejlesztés után 15 fő takarítói és takarítógép kezelői OKJ-s képzést kezdhettek meg a TIT szervezésében, egy fő pedig bolti eladó végzettséget szerzett a projektben.

A gyakorlati helyszín kiválasztása nem volt egyszerű feladat, végül igen szép körülmények között, a tatabányai Gyémánt Élményfürdőben sajtáthatták el a kliensek a takarítógép használatának rejtelmeit.

Mi motiválta a fedél nélkülieket, hogy részt vegyenek a programban?

Egyesületünk lassan húsz éve foglalkozik hajléktalan emberekkel, valamint utcai szociális munkával, így tisztában vagyunk a fedél nélküliek szükségleteivel. Ennek megfelelően már a projekt tervezés időszakában különböző motivációs blokkokat építettünk be a programba. A napi megélhetést 2000 Ft-os képzési támogatással, napközbeni egyszeri meleg étellel, és ásványvízzel biztosítottuk. Emellett a legnépszerűbb elem a lakhatási támogatás volt. Közvetlenül az utcá-

ról sikerült 10 embert beköltöztetni egy családi házba, 5 fő kalyibában, szívességből befogadott, és menedékhelyen élőt pedig két másik albérletbe segítettünk. Az egyik bérleményt az egyik munkáltató ajánlotta fel, aki három fő foglalkoztatását is vállalta.

Kiegészítésként a projekt elején és záráskor szalonnasütéssel egybekötött kirándulást szerveztünk a projektben résztvevő szakemberek, és a bevontak együttműködésének javítása céljából.

Karácsonykor pedig megrendeztük projekt ünnepségünket, ahol a célcsoport tagjai által készített díszekkel közösen díszítettük fel az udvaron felállított – adományba kapott – fenyőfát. A hangulatot énekléssel, versekkel, és az egyik projektrésztvevő gitár-műsorával fokoztuk.

A programelemek között szerepel az önségítő csoport működtetése. Mit jelent ez?

Az önségítő csoportok olyan elsődleges csoportok, amelyekben emberek társulnak hasonló gondokkal küzdve, és ezekre az egymással való személyes kapcsolatokban keresik az optimális megoldást, tagjai számára lelki támogató, védő funkciót töltenek be. Projektünkben elsősorban az alkotásra helyeztük a hangsúlyt. Több, mint száz vers, novella született a projekt időtartama alatt, melyből eddig egy összeállítást készítettünk, de tervezzük egy kötet megjelenését is.

Az önségítő csoport saját élményű feldolgozás alapján színdarabot készített – *Egyszer fent, és gyorsan lent* címmel,- melyet a Hajléktalanokért-szolidaritási esten és a zárókonferencián adtak elő.

Mi történik ezekkel az emberekkel a program befejezését követően?

A lakhatási támogatással segített 15 fő teljesítette az elvárt, egy hónapos fenntartási kötelezettséget, amit az előtakarékosági programelem megtakarításából fizettek ki.

Háttérszolgáltatásként továbbra is működtetjük tanácsadásainkat, melyek közül kiemelendő a szenvedélybetegségek kezelését és megelőzését szolgáló tanácsadás és a munkaerőpiaci tanácsadás működtetése.

Milyen esélyeik vannak a munkaerőpiacon azoknak, akik részt vettek a projektben?

A projekt időszaka alatt a munkaerőpiacon 12 fő helyezkedett el, közülük 9 főnek 60 napon túli a foglalkoztatási ideje. A 12 főből két főnek megszűnt az állása, egy fő közmunka programba vesz részt. Vannak olyan eredmények, amelyek túlmutatnak a projekt megvalósítási idején. Az egyik hölgy a nyár

folyamán helyezkedett el a megszerzett takarítói képesítésével. A tatabányai Sport Hotelben kapott szobaasszonyi állást, a munkáltató nagyon elégedett munkájával, szeptembertől határozatlan idejű szerződést köt vele.

Mire emlékszik vissza a legszívesebben?

Az elmúlt két évről igen sok kiemelendő pozitív élményem van, ezek közül csak kettőt említenék meg.

2011. október 19.-én egyesületünkhöz látogatott a Köztársasági Elnök felesége, Makray Katalin Asszony, aki részt vett a projekt éppen zajló önszorgató csoport foglalkozásán is, ahol az amerikai és a magyar emberek élelmiszer szerzésének különbségeit dolgozták fel dramatikus formában. Katalin Asszony elismerését fejezte ki, és a csoportot meghívta a Sándor Palotába egy látogatásra.

A másik szívet melengető esemény, az egyik projekt résztvevő, Antal élettörténetének alakulása. Antal a projektbe kerülése előtt többnyire utcán, lépcsőházakban, légópincében húzta meg magát. A projekt lakhatásba segítette, majd munkát talált az ASG Kft.-nél. A munka és a rendezett körülmények hatására megtalálta a szerelem, Magdolna személyében. 2011. december 15.-én tartották meg az esküvőjüket. A „násznap” a projektben résztvevőkből és az egyesület munkatársaiból állt.

Mit csinálna másként?

Az Egyesület egyik legsikeresebb projektjét zárja március végén, így csak finomításokat építenék be egy következő projektbe. Az egyik ilyen finomítás, hogy több szociális munkást, mentort terveznek a fedél nélküliek mellé, ugyanis ezek az emberek nemcsak fizikailag, hanem lelkükben is „otthonalannok”. Tapasztalatunk szerint a szeretet, a biztonságérzet, az örömteli emberi kapcsolatok, az önállóság lehetőségének a hiánya vezet oda, hogy a fedél nélküli embernek később nem lesz ereje, önbizalma, cselekvési mintája ahhoz, hogy megbirkózzon a krízishelyzetekkel. Ha valaki a saját lelkében „otthonatlan”, nagyobb valószínűséggel jut el a teljes nélkülözés, azaz a tényleges lakásnélküliség állapotába. A szociális munkások kapcsolat, sokszor kötődést jelentenek ezeknek az embereknek.

Lesz folytatása a programnak?

2011 októberében pályázatot nyújtottunk be a TÁMOP 5.3.3.-11 jelű pályázatra, SINEDOMO ITERO (sinedomo újrakezdve) néven. A pályázatot a Humán Erőforrás Programok Irányító Hatósága támogatásra érdemesnek ítélte. A 2012. június 1-től indult és 2 évig tartó projekt célja 30 fő tartósan - azaz legalább két éve- utcán, köztereken élő hajléktalan ember társadalomba való visszalépésének segítése. Ehhez egy olyan integrált foglalkoztatási, és szociális ellátó- és szolgáltató rendszer felállítását tervezzük, amely összehangoltan képes kezelni a fedél nélküliséget és egyéb szociális hátrányokat, a munkaerő-piaci aktivitás ösztönözésére helyezve a hangsúlyt. Mindezt megfelelő partner szervezetekkel kialakítandó szoros együttműködésben valósítjuk meg, ügyfél-közeli és integrált, egymással szoros kapcsolatban levő szolgáltatásokkal.

A programelemek az előző projekthez hasonlóak, kiegészítve olyan – a fedél nélküli emberek számára nélkülözhetetlen- szükségletekkel, mint fodrász rendszeres rendelkezésre állása, valamint önkéntes munka a közösség javára és az önkéntes munka megszervezése. A tervezett minimum 30 óra önkéntes munkáért, a közérdekű önkéntes tevékenységről szóló 2005. évi LXXXVIII. törvény alapján ellenszolgáltatásnak nem minősülő (adó- és járulékmentes) kifizetést tervezünk. A fedél nélkülieknek még egy további problémával meg kell küzdeniük, ez pedig a lakosság erős előítéletessége. Ezzel a projektelemmel ezen problémára is kívánunk reagálni, ugyanis a munka jellege közvetlenül kapcsolódik az elfogadott „Közterület rendeltetésszerű használatáról” szóló rendelethez. (mely megtiltja a guberálást is) Terveink szerint a 30 fő hajléktalan személy a szemétyűjtő edények környékét takarítja majd, párosával, előre meghatározott beosztásban. Így szeretnénk elérni azt, hogy a lakosság a fedél nélküliekre ne csak úgy tekintsen, mint a „szemetelés” fő okozóira.

Milyen elvek mentén dolgozik az egyesület?

Az Egyesület reintegrációs tevékenységének alapelve az a tény, hogy egy megrekedt, megzavart szocializációs folyamat következménye a hajléktalanná válás. Ebből kiindulva, feladatunk már a korrekció, az egyén reszocializálása, visszavezetése a társadalomba. Ez természetesen egy rendkívül összetett folyamat, hiszen meg kell találnunk a személyiség azon gyökereit, ahol elakadt, kisiklott ez a folyamat, ahonnan ismét el lehet kezdeni az építkezést. Ehhez egy olyan útravalót, tudást is kell biztosítanunk, amellyel lehetőleg képes legyen az egyén olyan produktumot létrehozni, ami biztosíthatja számára a létfenntartást a megélhetést. Ezért az oktatás, képzés elengedhetetlen része ennek a reszocializációs, reintegrációs folyamatnak, így projektjeink vezérelve is ez. Csak a pedagógia és a pszichológia, valamint megalapozott, egyénre szabott, és egymásra épülő fejlesztési terv segítségével lehetünk képesek visszavezetni, sikeresen reintegrálni a többségi társadalomba a fedél nélküli egyént.

Zárogondolatként az egyik projektrésztvevő versét szeretném közreadni:

Mágáné M. Tünde (Tücsi): Hajléktalanok

*Emberek, sorsok, életek.
Menekülnek a borba, hogy felejtessenek*

*Volt életük, szerelmük, családjuk,
otthonuk, munkájuk és barátjuk.*

*De most már a társadalom kivetettjei,
nem figyel rájuk senki.*

*Mennek, gyalogolnak sokat,
hogy megszerezzék a napi ennivalójukat.*

*Emelgetik a kukatetőt, a „zöld butikot”
ez náluk a munka, a robot.*

*Mert keresik a szemétben a kincset,
amely életben tartja őket.*

*Üveget, ruhát, ennivalót, rezet,
amikből pénzt csinálni lehet.*

*Hogy meglegyen a dohány, a pia a mai napra
holnap kezdheti előlről,- gondolja elfásultan.*

*Hol fogok este aludni? Ez a legfőbb gond.
A szállóra biztos, hogy nem megyek be, mert ott ér a legtöbb rossz.*

*Inkább kint alszom, egyedül éberem,
és akkor nem lopnak meg teljesen.*

*Hisz már elvették tőlem mindent, amit lehetett
ezért lettem hajléktalan, számkivetett.*

*Itt enyém minden; az erdő, a fa, a bokrok, a pad
ahova lehajthatom fejem és remélem mindenki békén hagy.*

*Pedig ha tudnák, én vagyok a leggazdagabb,
mert nem függök már semmitől, a lelkem szabad.*

*Nehéz élet, kegyetlen,
de aki benne van, az már verhetetlen.*

*Nem sokan bírnák, inkább a halált választanák.
De ki tudja? Lehet, hogy holnap már ez a sorsot járnák.*

*Ezért nem kell lenézni, megvetni őket, hisz ők is emberek,
inkább adjál nekik egy kis „kenyeret”.*

*S figyeld meg, hogy egy kicsit megkönnyebbülsz legbelül!
Hisz adtál valamit. Segítettél emberségesen, emberül.*

Tatabánya, 2012. augusztus

„Útravaló az újrakezdéshez”

c. projekt bemutatása

A Kiút Egyesület és a Nonprofit Alapítvány 2009-ben nyerte meg a TÁMOP 5.3.3-08/1-KMR-2009-0002 kódszámú pályázatot. A projekt célja a hajléktalan emberek társadalmi és munkaerő-piaci integrációját segítő program létrehozása. A projektbe 30 fő hajléktalan embert vontunk be (egy fő lemorzsolódása miatt a pontos szám 31 fő.). A bevont ügyfeleknek meg kellett felelniük a pályázati kiírásban megszabott követelményeknek, emellett két csoportban kerültek felvételre: egy átfogó, mind a mentális, mind a kognitív képességek felmérését tartalmazó felvételi procedúra nyomán válogatták be a csoportba. A program két éves időszaka alatt a szervezetek két, 15-15 fős csoportot indítottak: az első csoport számára 2010. 08. 01-jén, a második csoport számára 2010. 12. 01-jén kezdődött meg az intenzív fejlesztési időszak. Ez csoportonként nyolc hónap aktív együttműködést jelentett.

Lakhatás

Lakhatási támogatást 20 fő kért és kapott a Csepeli Zászlós Szállón (munkásszállón) 2-4 fős szobákban. Akik nem éltek a lehetőséggel, más szállón esetleg rokonoknál, ismerősöknél laktak.

A lakhatási támogatás havonta csökkenő mértékű volt, s mind a 20 fő teljesítette azt a kritériumot, miszerint a hat havi támogatás után egy hónapig önállóan tartja fenn lakhatását. Ez a mutató minden bevont ügyfél esetében teljesült. A lakhatási önerőt a résztvevők előtakarékoságukból finanszírozták. Előtakarékosságra a havi megélhetési támogatás adott fedezetet. A lakhatás alakulását a lakhatási referens kísérte nyomon.

Munkaerő-piaci reintegráció

Az ügyfelek számára kétféle lehetőséget kínáltunk:

- **OKJ-s képzés:** 20 fő vállalta, hogy bizonyos anyagi és időbeni korlátok mellett választható módon szakmai tudást szereznek. Az ügyfelek tanulmányait folyamatosan figyelemmel kísértük. Rendszeres kapcsolatot tartottunk a képzőintézménnyel. A vizsgákra való felkészülést korrepetálással segítettük. A program során 19 fő szerzett sikeresen OKJ-s bizonyítványt: az első csoportban két fő dajkaként, két fő bolti hentesként, egy fő vendéglátó-eladóként, három fő targoncavezetőként végzett. A második csoportban egy fő bolti hentesi, egy fő diétászakács, két fő élelmiszer eladó és boltvezetői, hét fő targoncavezetői bizonyítványt szerzett. Ezzel az egyéni fejlesztési tervvel rendelkezők közül képzést sikeresen befejező személyek aránya a vállalt 50% helyett, 61% lett. A résztvevők a szakmai képesítésük megszerzését követően intenzív álláskeresésbe kezdtek.
- **álláskeresés a program segítségével:** Tíz fő élt ezzel a lehetőséggel, mely a munkaviszony megszerzése után négy hónap alatt legalább 60 napnyi munkaviszony teljesítését írta elő. Az aktív álláskeresés három hónapos (180 órás akkreditált) munkaorientációs és kompetenciafejlesztő képzést követően kezdődött meg. Kilenc fő esetében valósult meg a vállalt 180 óra képzés. Nyolc fő teljesítette a követelményt (közülük egy fő tartós munkaviszonyban van azóta is, mint raktári targoncavezető), egy fő alkalmi munkával 45 napot teljesített. A betöltött munkakörök az alábbiak: villanyszerelő, takarí-

tó, karbantartó, három fő szociális vagy társadalmi gondozó, szobafestő, közterület takarító, anyagbeszerző. Az intenzív álláskeresés időszakában a program munkatársaitól segítséget kaptak önéletrajzuk, kísérőleveleik, fényképük elkészítésében, elküldésében, az aktuális álláshirdetések felkutatásában, böngészésében. Kiscsoportos informatikai tanácsadásaink alkalmával az internetes álláskeresés során felmerült problémák, helyzetetek megoldásában, kezelésében juthattak támogatáshoz. A betölthető álláshelyek megtalálását és a megszerzett munkakör megtartását a heti egy alkalommal megvalósuló egyéni és csoportos munkaorientációs tanácsadás is hozzájárult. Ezekben az alkalomokban a résztvevőknek lehetősége nyílt arra, hogy megbeszéljék, egymással megosszák az álláskeresés és munkavállalás során szerzett negatív és pozitív tapasztalataikat és igény esetén információt, tanácsot kaptak a munkaorientációs tanácsadóktól.

Társadalmi reintegráció

A résztvevők a program során havonta egyéni beszélgetésen vettek részt pszichiáter-addiktológus szakember irányításával, valamint lehetőségük volt hetente csoportos pszichológiai tanácsadáson részt venni, a hatékony életmódváltás, a kiegyensúlyozott életvitel fenntartása érdekében.

Mindemellett heti és havi rendszerességgel csoportfoglalkozáson vettek részt, melynek célja:

- a hosszú távú tervek, célok megfogalmazása;
- az egymással való kommunikáció gyakorlása irányított beszélgetés formájában illetve csoportos feladatok során;
- dramatikus csoportjátékok,

A kommunikációs feladatok mellett hangsúlyt fektettünk a pénz- és időgazdálkodásra így segítve a tudatos életmód változtatást és szembesítve őket jelenlegi életformájuk pozitív és negatív oldalaival.

A csoportfoglalkozáson való részvétel mellett kirándulásra, közös ünneplésre (karácsony, húsvét), főzésre is volt lehetőségük, ezek alkalmával a csoport tagjai szervezték meg és osztották ki egymás között a feladatokat: bevásárlás, főzés, stb. Ezáltal olyan élménnyel lettek gazdagabbak, melyet csak önálló, rendezett életvitel mellett élhetnek meg. Ezekkel a foglalkozásokkal nem kimeneti mutatókat akartunk produkálni, hanem abban segíteni a résztvevőket, hogy (újra) megtapasztalják a közösségi létet, tudatosuljon döntéseik fontossága, gondolkodásukba új perspektívákat vigyünk.

„Útravaló az újrakezdéshez 2”

2012. 06. 15-től megkezdődött a TÁMOP 5.3.3-11/1-2011-0003 kódszámú „Útravaló az újrakezdéshez 2” című projekt ezúttal a Kiút Egyesület önálló megvalósításában. Az új projekt során a bekerült 30 fő hathónapos lakhatási támogatást kap és egyéni adottságokra és szükségletekre épülő komplex pszicho-szociális fejlesztő szolgáltatásokat biztosítunk. Törekszünk a munkavégzésre való képesség – testi, lelki egészség – és a munkaerő-piaci beilleszkedéshez szükséges készségek, képességek fejlesztésére. Segítjük az alkalmazkodási nehézségek leküzdését, a tanulási nehézségekkel küzdők képzését és az életviteli készségek elsajátítását valamint erősítjük a munkavégzésre való motivációt.

A fenti célok az egyéni fejlesztési terv összeállítása után olyan egyéni,- és csoportfoglalkozásokon valósulnak meg, mint az *önsegítő csoport*, a *közösségfejlesztő csoport*, a *(re)animáló csoport*, a *kulcskompetenciák fejlesztése és képzésre felkészítő foglalkozás*, a *önálló életvitelt és munkahelyi beilleszkedést segítő foglalkozás*, a *életvezetési tanácsadás*, *pszichiátriai*, *addiktológiai konzultáció* és az *alapvető számítógépes ismeretek gyakorlása*.

A projektbe 30 fő kerül bevonásra, az első csoport tíz főjével 2012. 08. 09-én kezdtük meg az intenzív munkát.

ÚJ UTAKON – „Lakhatással, munkával, képzéssel az integrációért”

TÁMOP-5.3.3-08/2-2009-0005

A 2010. április 1. és 2012. március 31. között lebonyolított projekt az érintett területet és a bevontak létszámát tekintve is a legnagyobb ezen kiírás keretein belül megvalósított program volt az országban. Méreteire jellemző, hogy a teljes Nyugat-Dunántúlt átfogva, 150 hajléktalan ember helyzetének javítását, élete megváltoztatását tette lehetővé. A programban a régió öt városában működő hajléktalanellátó szervezetek, családok átmeneti otthonai és egy családsegítő szolgálat képeztek konzorciumot a kitűzött célok elérése érdekében.

A főpályázó és egyben a konzorcium vezetője a Savaria Rehab-Team nonprofit kft. volt, konzorciumi partnerek a Pálos Károly Családsegítő és Gyermejköléti Központ (Szombathely), a Lehetőség a Családoknak Alapítvány (Mosonmagyaróvár), a Magyar Vöröskereszt Zala Megyei Szervezete (Zalaegerszeg, Nagykanizsa) és a Nyugat-Dunántúli Regionális Munkaügyi Központ voltak, valamint szakmai partnerként csatlakozott a programhoz a kőszegi Szociális Gondozási Központ - Hajléktalanok Átmeneti Szállása és a mosonmagyaróvári KESZI Hajléktalanokat Ellátó Szolgálat.

A projekt a TÁMOP-5.3.3 kiírás lehetőségei közül próbált minél többet megragadni és ezzel olyan komplex módszert használni a hajléktalanság problémájának orvoslására, amelyre eddig még sem hazai sem uniós forrásból nem nyílt lehetőségünk. A tulajdonképpen a teljes régiót átfogó jelleg is egy olyan specialitása volt a programnak, amivel kapcsolatban az eddigiekben még nem volt tapasztalata egyik megvalósító szervezetnek sem.

A problémák többoldalú megközelítése áthatotta az egész programot, így törekedve szükségletorientált megoldások biztosítására a bevontak részére. A szükségletorientáltság a kiválasztás folyamatát is jellemezte, ahol egyrészt részletes anamnézis és problémafeltárás, szociális helyzetelemzés történt, másrészt vizsgáltuk a jelentkezők motivációs bázisát, tudásszintjét és tanulási képességeit is, illetve kompetenciáit annak megfelelően, milyen programelemben tervezték részvételüket. A projektbe jelentkező több mint 300 ember közül végül 284 fő szűrését végezték el munkatársaink, amelyek eredményeként a 150 résztvevő kiválasztásra került.

A kiválasztás folyamata több célt szolgált. Részben megalapozta a segítségnyújtás irányát, módszereit, másrészt a kompetencia és tudásszint-felmérések alapján került meghatározásra a képzések résztvevőinek összetétele. A képzések típusait a projektbe integráltan az előkészítés során végzett piacelemzés részeként határozta meg a stáb, figyelembe véve a célcsoport sajátosságait és a helyi gazdaságban mutatkozó igényeket és lehetőségeket egyaránt. Így került kiválasztásra az a hat szakmacsoport, amelynek segítségével a résztvevők foglalkoztatási esélyeit szerettük volna javítani piacképes képzettség megszerzésének biztosításával.

A képzési programelem megvalósítása során, mivel a képzések négy különböző helyszínen valósultak meg, arra törekedtünk, hogy az eltérő lakóhely ne legyen akadálya a képzések igénybe vételével így rugalmas, egyénre szabott megoldásokkal biztosítottuk annak lehetőségét, hogy a különböző helyszíneken bevontak legalább egy részének lehetősége legyen másik településen folyó képzésben való részvételre. Ilyen megoldás volt például a más átmeneti szállásra való bekerülés, az utazás finanszírozása, a lakhatási támogatások más településen történő igénybe vételének lehetősége.

A képzések mellé megélhetési támogatást nyújtottunk, amelynek összege a tervezéskori minimálbér összege alapján került meghatározásra.

A hat képzési szakmacsoport megvalósítási helyszínenként eltérő volt, így Szombathelyen földmunkagép-kezelő, szobaasszony és szobafestő, Mosonmagyaróváron gépi takarító, Nagykanizsán bútorkárpitos, Zalaegerszegen motorfűrészes-kezelő képzést szereztek ügyfeink, illetve a képzést követően a földmunkagép-kezelő tanfolyamot végeztek számára lehetőséget biztosítottunk a T kategóriás jogosítvány megszerzésére is.

A képzésekbe szakmacsoportonként 15 fő képzése történt meg, végeredményként pedig 85 fő jutott bizonyítványhoz, ami a résztvevők 94%-a, így ezt a programelemet kifejezetten sikeresnek ítéltük.

A komplex megközelítés elve alapján a képzésben résztvevők elhelyezkedése és lakhatásának támogatása azok a következő elemek, amelyek segítségével a társadalmi integráció elősegítését céloztuk, ezen túlmenően természetesen nem csak a végzettséget szerzők, hanem a bevontak teljes köre számára nyitva álltak ezek a szolgáltatások is.

A munkabér és járulék támogatás lehetősége hivatott volna elősegíteni az elhelyezkedést és a hosszabb távú biztos munkalehetőséget a résztvevőknek, azonban tapasztalataink és az eredmények azt mutatják, hogy ez a támogatási forma több tényező miatt nem lett olyan mértékben kiaknázva, mint a többi. A foglalkoztatás támogatása természetesen nem pusztán a pénzbeli támogatásokra korlátozódott, munkatársaink intenzíven segítettek tréningekkel, álláskeresési szolgáltatásokkal és folyamatos segítő munkával ügyfeink számára a munkahelyek keresését és annak megtartását egyaránt. Ennek eredményeként a programba bevontak közül 104 fő létesített munkaviszonyt, akik közül a program befejezésekor 82 fő rendelkezett a projekt kiírója által elvárt minimum 60 napos munkaviszonnyal, viszont mindösszesen 11 fő volt, akinek munkabér és járulék támogatás felhasználásával sikerült elhelyezkedni. Ennek a támogatásnak a viszonylagos kihasználatlansága több ok következménye. Részben a megváltozott gazdasági környezet így a gazdasági válság továbbgyűrűzése és ezzel összefüggésben a vállalkozások hosszú távú tervezésének ellehetetlenülése, valamint a feltételrendszer által megkövetelt továbbfoglalkoztatási kötelezettség és annak bonyolult adminisztrációjának relációja okozta azt, hogy a munkáltatók számára vonzóbb volt támogatás nélkül vagy más, a munkaügyi központok által a projekten kívül biztosított támogatás igénybe vételével foglalkoztatni ügyfeinket, mint a program keretében nyújtott verzióval.

A támogatások harmadik pillére pedig a lakhatási támogatás volt, amely talán a leginkább számot tartott a bevont ügyfelek érdeklődésére. A nyújtott támogatás összege és időtartama lehetővé tette a lakhatás hatékony támogatását, a szigorú feltételrendszer azonban komoly akadályokat gördített a sikeres megvalósítás útjába és jelentősen leszűkítette a bevonható ügyfelek körét is.

A feltételrendszer által támasztott elvárás volt a lakhatási költségek minimum 1/3-ának ügyfél általi önerőként történő vállalása, a fokozatosan csökkenő összegű támogatás, valamint a kötelező előtakarékoság egyaránt. Ezen túl a rendszeres jövedelem is feltétel volt, valamint a támogatás felhasználása is korlátozott módon történhetett, így tilos volt rezsi költséget, valamint kauciót fizetni belőle, illetve elengedhetetlen volt a számlaadás a bérbeadó részéről, ami valljuk be, nem tette egyszerűvé a feladat megvalósítását. Különösen annak a tükrében, hogy mindezek mellé a projekt sikeressége érdekében az indikátorként elszámoláshoz önálló fenntartási időszak is társult (a támogatás hosszától függően egy illetve 8 hónapnál hosszabb támogatás esetén két hónap).

Bár a felállított korlátok egy részén látható az a szándék, hogy a fenntarthatóság érdekében került beépítésre, a többit pedig a jogi szabályozásnak való megfelelés diktálta a valóságban sajnos az amúgy is jelentős hátránnyal induló célcsoportnak (és a megvalósítóknak is) komoly terhet jelentett ezek betartása.

Mindezek ellenére sikerült a programban 73 embernek támogatni a lakhatását, ami a velük együtt költöző családtagok figyelembe vételével közel 120 embernek nyújtott segítséget az önálló élet helyszínének megtalálásában és fenntartásában. Számomra különösen komoly eredmény volt a lakhatási programelemben az, hogy több hajléktalanná vált és emiatt szétszakadt családnak sikerült gyermekeit újra magához véve mederbe terelnie életét, esélyt kapva annak sikeres folytatására.

A projekt során a fő támogatási formákon túl munkatársaink folyamatos egyéni esetkezeléssel kísérték végig ügyfeleinket, segítve az egyéni fejlesztési tervek megvalósulását. Minden helyszínen mentálhigiénés csoportok működtetésével és egyéni mentorálással, a kulcskompetenciák fejlesztésével, szükség esetén korrepetálással segítettük a bevont emberek számára a kitűzött célok elérését.

A program tapasztalataiból, a használt módszerekről és eszközökről pedig egy 30 és egy 60 órás képzési programot dolgoztak ki munkatársaink, amelyek a hajléktalan emberek foglalkoztathatóságának és önálló lakhatásának segítésében lehet hasznos kollégáink számára az ezen tananyag elsajátítását követően.

A projekt zárását követően ügyfeleinkkel még hat hónapon keresztül után-követést végzünk, amely eredményeképpen az elnyert 210.000.000Ft felhasználásának hosszabb távú eredményességéről, az elérték támogatás nélküli fenntarthatóságáról is rendelkezni fogunk információval.

Az elmúlt két évben végzett munka álláspontom szerint komoly előrelépést jelentett egy az eddigiekben megszokottól eltérő hajléktalan ellátás alapjainak kidolgozásában, megalapozva egy hatékonyabb, intézményektől, bentlakást nyújtó szolgáltatásoktól független, az ügyfelek problémáira fókuszáló és arra adekvát válaszokat adni képes szolgáltatási struktúra kialakítását is. Reméljük a szerzett tapasztalatok felhasználására módot ad majd a jogszabályi környezet és elérhető lesz olyan finanszírozási lehetőség, amellyel rendszerszintre emelhetővé válnak azok a megoldások, amelyek nem egy régi merev rendszerbe kényszerítik bele ellátottainkat, hanem egyéniesített, emberi méltóságukat jobban szem előtt tartó, valós megoldást kínálnak számukra.

2012. augusztus

Hajléktalanlét

(szöveggyűjtemény)

Az UTI támogatásával, előkészületben van az a szöveggyűjtemény, mely a hajléktalanság napjainkra jellemző helyzetét, a hajléktalanok munkavállalási szokásait, életvitelét, munkaerőpiaci készségeit, lesz hivatott bemutatni.

E szöveggyűjteménnyel a hajléktalanokkal foglalkozó segítőkészeknek kívánok támpontot nyújtani, a célcsoport munkaerőpiaci érvényesülését célzó munkájukhoz. A kiadványban, az általános helyzetismertetésen túl, bemutatom a hajléktalan munkavállalók foglalkoztatási tapasztalatait, az ezzel kapcsolatos nehézségeket, problémás területeket. Javaslatokat fogalmazok meg eszközökre, módszerekre melyekkel hathatósabbá, eredményesebbé formálható a foglalkoztatás érdekében végzett szakmai munka.

A kiadvány szerkesztése még jelenleg is tart, ez egyben azt is jelenti, hogy a hajléktalanokkal foglalkozó szakembereknek még lehetőségük van a szakmai véleményük, vélekedésük megformálására, kinyilvánítására.

Ez egy strukturált – félig nyílt kérdéseket tartalmazó online kérdőív megválaszolásával lehetséges.

A kérdőív megválaszolása 20-40 percet vehet igénybe, függően a válaszok részletezettségétől.

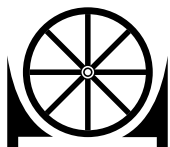
A kérdőív a www.allasdoktor.hu, www.kerekveto.hu weboldalokról egyaránt elérhető a jobboldali oszlopban található, alábbi linkre kattintva:

szociális
munkásokat
kérdünk
a hajléktalanok
munkavállalási
szokásairól,
életviteléről.

Kérem, legyen a segítségemre a kérdőív megválaszolása által!

Köszönettel: Ungvárszky Pál

Kerékvető

Társadalmi és Munkaerőpiaci folyóirat

1223 Budapest, Áron u. 11.

Tel.: 06 70 523-0663

www.kerekveto.hu